

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Dostupnost sociální pomoci v obci Třešť – situační
analýza**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program: **REHABILITACE**

Autor: Bc. Monika Čápková

Vedoucí práce: Mgr. Hana Francová, Ph.D.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou/diplomovou práci s názvem „*Dostupnost sociální pomoci v obci Třešť – situační analýza*“ jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2.6. 2020

.....

Bc. Monika Čápová

Poděkování

Velmi ráda bych zde poděkovala vedoucí mé diplomové práce Mgr. Haně Francové, Ph. D. za odborné vedení, cenné rady a čas, který mi během tvorby práce věnovala. Děkuji také komunikačním partnerům za důvěru a poskytnuté odpovědi a taktéž děkuji rodině a blízkým, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Dostupnost sociální pomoci v obci Třešť – situační analýza

Abstrakt

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část je rozdělena na tři stěžejní kapitoly. První kapitola je zaměřená na charakteristiku obce Třešť a nabízené služby pro občany. Druhá kapitola je zacílená na problematiku rodin s nezaopatřenými dětmi, a to konkrétně na záležitosti, které ohrožují fungování rodiny ve společnosti. Především se jedná o finanční a bytovou problematiku, dále sociální vyloučení či sociálně patologické jevy, které se mohou vyskytovat v rodině. V této kapitole se také nachází krátká kapitola o rizikových situacích, které mohou ohrožovat stabilitu rodiny. Poslední třetí kapitola se věnuje sociální pomoci garantovanou státem rodinám s nezaopatřenými dětmi a dále kapitola zahrnuje přehled služeb poskytující pomoc a podporu rodinám. Pro empirickou část diplomové práce byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu. Sběr dat byl uskutečněn prostřednictvím odborné veřejnosti pracující nebo žijící v obci Třešť. Jednalo se především o zainteresované osoby do problematiky sociálních služeb a pomoci pro rodiny s dětmi v obci Třešť. Hlavním cílem bylo reflektovat sociální problémy, se kterými se setkávají rodiny s dětmi v obci Třešť.

Výzkum byl prováděn na základě kvalitativního šetření technikou polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumné otázky byly zaměřeny na to, jaké mají občané obce Třešť možnosti řešení nepříznivých sociálních situací. Dílčí otázkou bylo zjišťováno, jaká je situace sociální pomoci v obci Třešť. Pomocí rozhovorů bylo možné zjistit, jak vnímá odborná veřejnost současný stav sociální pomoci a poskytovaných sociálních služeb v obci, a jak probíhá pomoc zacílená na rodiny, jež se ocitly v nepříznivé sociální situaci.

Tato diplomová práce by mohla být přínosem obci Třešť jako zhodnocení stávajícího stavu sociálních služeb pro rodiny s dětmi a zhodnocení stavu sociální pomoci. Dále by mohla poskytnout náhled veřejným pracovníkům a občanům do návrhu opatření, které nabídne další možný pohled na řešení problematiky sociální situace rodin s nezaopatřenými dětmi v obci Třešť.

Klíčová slova

Sociální služby; sociální pomoc; nepříznivá sociální situace; rodina; nezaopatřené dítě; obec Třešť

The Availability of Social Assistance in Třešť – Situational Analysis

Abstract

This diploma thesis is divided into theoretical and practical parts. Theoretical part is divided into three main chapters. First chapter focuses on characteristics of the town of Trest and its offered services for its citizens. Second chapter focuses on problematics of families with unsupported children, specifically issues that threaten the functioning of the family in the society. It primarily focuses on financial and residential problematics, also social exclusion or socially pathological phenomena, that can occur in the family. In this chapter there can be also found short part about risky situations that can put stability of the family in danger. Last, third chapter, focuses on social help guaranteed by the state to families with unsupported children and also to services providing help and support to families. For practical part of the thesis I chose qualitative methodology of research. Data collecting was carried out through professional public living or working in the town of Trest. These people were involved in the problematics of social services and help for families with children in the town of Trest. The main goal was to reflect social problems of the families with children in Trest.

The research was carried out through qualitative semi-structured interviews. Research questions were focused on what possibilities do citizens of the town of Trest have in the unfavourable social situations. One of the goals was to find out how is the situation of social help in Trest. Through interviews it was also discovered how the professional public views current state of social help and providing social services in the town, and how are the families in need of help targeted.

This diploma thesis should be benefit to the town of Trest as an evaluation of the current state of social services for families with children in the town with the focus on social help. It also offers preview to the public workers and citizens into the proposal of policy that will offer another possible point of view of solution of the problematics of social situation of families with unsupported children in the town of Trest.

Key words

Social services; social assistance; unfavorable social situation; family; unprovided child; village Třešť

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 SOUČASNÝ STAV	10
1.1 Představení obce.....	10
1.1.1 Sociální služby v obci Třešť	11
1.1.2 Nabízené služby a podpůrné aktivity pro rodiny s dětmi v obci	11
1.1.3 Charakteristika bytového fondu v obci Třešť	12
1.1.4 Působnost obce Třešť a její postavení	13
1.2 Záležitosti ohrožující fungování rodiny	14
1.2.1 Finanční situace rodin	14
1.2.2 Sociální vyloučení.....	15
1.2.3 Bydlení.....	17
1.2.4 Sociálně patologické jevy v rodině.....	17
1.2.5 Faktory destabilizující rodinu	21
1.3 Sociální pomoc.....	24
1.3.1 Sociální pomoc rodinám s nezaopatřenými dětmi v České republice	24
1.3.2 Sociálně-právní ochrana dětí na úrovni obecních úřadů.....	30
1.3.3 Pomoc rodinám s dětmi prostřednictvím služeb.....	31
2 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	34
2.1 Cíle práce	34
2.2 Výzkumné otázky.....	34
3 METODIKA	35
3.1 Metoda a technika sběru dat.....	35
3.2 Charakteristika výzkumného souboru.....	36
3.3 Výběr výzkumného souboru	36
4 VÝSLEDKY	38
4.1 Situace rodin s nezaopatřenými dětmi v obci Třešť.....	38

4.1.1	Finanční situace rodin s nezaopatřenými dětmi.....	41
4.1.2	Sociální vyloučení rodin v obci	43
4.2	Sociální služby a jiné podpůrné aktivity pro rodiny s dětmi.....	44
4.3	Bezpečnost obce.....	49
4.4	Bydlení v obci Třešť – stabilita, kvalita, dostupnost	53
4.5	Zaměstnanost a nezaměstnanost	57
5	DISKUSE.....	61
6	ZÁVĚR	70
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	72
8	SEZNAM PŘÍLOH.....	78

ÚVOD

Každá obec je svým způsobem jedinečná. Občan si svobodně vybírá, kde v České republice bude jeho trvalé bydliště. Může si vybírat například podle dostupnosti zaměstnání, školských zařízení, zdravotních služeb nebo také podle kvality bydlení. Obce se snaží zajistit určitý blahobyt svým obyvatelům, ale mohou nastat situace, které jsou obtížně řešitelné pouze na úrovni obce. Pokud se občan dostane do nepříznivé situace a nemá přehled o institucích, které by mu mohly se situací pomoci, přichází v častých případech žádat o pomoc úřad dané obce. Obtížnou situaci občana buď obec zvládne řešit (např. základním poradenstvím, nabídkou městských bytů) anebo vstupují do řešení situace jiné instituce, a to především organizace poskytující sociální služby. Otázkou je, zda jsou tyto služby přijatelně dostupné pro všechny občany. Jelikož jsou obce, které mají sociální služby přímo na svém území, ale také se v České republice nachází obce, které mají podmínky přístupu k sociálním službám ztížené, což se v obci projevuje náročným získáváním sociální služby pro řešení nepříznivé situace svého občana. Ztíženými podmínkami mohou být například časové možnosti občana, dopravní infrastruktura obce a okolí nebo také cena dopravy.

Některé obce disponují obecními byty, které mohou za rozumnou cenu pronajímat nízkopříjmovým rodinám, ale v minulosti docházelo k rozprodávání obecního majetku a obce tak přišly o značnou část bytů. Byty, které obcím zůstaly ve vlastnictví, jsou většinou obsazeny dlouhodobě a jejich dostupnost je mizivá, což působí obtíže ve chvíli, kdy žádá o obecní byt rodina, která například ze dne na den přišla o střechu nad hlavou. Obec bývá v tu chvíli bezradná a musí rodinu odkazovat na bydlení v jiné obci, což je pro rodinu velmi náročné a stresující. Dalším viditelným jevem je, že obec supluje povinnosti občanské poradny a řeší například dluhovou problematiku občana, což je velice obtížné konkrétně v obci Třešť, kde se nachází pouze jeden sociální pracovník, který by měl řešit veškeré sociální problémy občanů.

V diplomové práci jsem se zajímala o fungování sociálních služeb v obci Třešť. Konkrétně jsem se zaměřila na to, s jakými sociálními problémy se potýkají rodiny s nezaopatřenými dětmi, a jaké mají možnosti řešení těchto problémů v dané lokalitě. Aby byl výzkum komplexní, zabývala jsem se také fungováním sociálních služeb, které jsou poskytovány rodinám s nezaopatřenými dětmi žijícími v obci Třešť. Dále jsem

zjišťovala, jakým způsobem v obci probíhá sociální pomoc rodinám v nepříznivé sociální situaci.

V obci Třešť žiji od narození. Vždy jsem tu byla spokojená a byla ráda za to, jaká bezpečná a příjemná atmosféra tu panuje na rozdíl od jiných obcí, kde jsem měla možnost být. Pořádají se zde nejrůznější akce, za posledních deset let tu vyrostlo bohaté zázemí pro volný čas dětí (především hřiště) a mám pocit, že se lidé mohou na obec spolehnout. Od doby, co se více zajímám o sociální služby, si ale všímám nedostatečného zajištění služeb pro rodiny s dětmi, které se potýkají se sociálními problémy, na jejichž řešení už sama obec nestačí. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zaměřit na tuto problematiku diplomovou práci.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Představení obce

Obec Třešť se nachází v kraji Vysočina ve střední části Českomoravské vrchoviny. Obec má oprávnění užívat status město v čele se starostou, městskou radou a zastupitelstvem (Třešť, 2020). Město je pověřenou obcí a obcí s rozšířenou působností, pod kterou obec Třešť spadá, je v tomto případě Jihlava, která je zároveň i krajským městem a nachází se necelých 14 km od obce Třešť (Jihlava, 2019). V obci je zavedená železniční i autobusová doprava. V obci je hustší doprava, jelikož se zde kříží silnice II. a III. třídy. Co se týče počtu obyvatel, Třešť patří mezi menší města s počtem 5 651 obyvatel k roku 2019 (Třešť, 2020). K obci Třešť náleží ještě tři místní části, a to Buková, Čenkov a Salavice (Třešť, 2020).

Mezi největší zaměstnavatele obce Třešť patří Strojírny Podzimek, s.r.o., oděvní družstvo VÝVOJ, Eurotech Třešť, s.r.o. a Poliklinika Třešť (Třešť, 2012). Kulturní vyžití v obci je hojné, k dispozici je pro různé akce kulturní dům, dále se zde nachází kino a městská knihovna, kde se pořádají různé besedy a přednášky (Třešť, 2012) Mezi známé kulturní akce obce patří i Tančírna Třešť nebo koncerty dvou ženských pěveckých sborů Cantare a Cecilie – Cecilia. Do některých kulturních akcí obce se zapojuje i Římskokatolická farnost Třešť či Sbor dobrovolných hasičů Třešť. Fungují zde také tři divadelní soubory a mnoho dalších spolků, svazů a klubů, které mohou občané navštěvovat (Třešť, 2020). Společně s dalšími devatenácti obcemi tvoří obec Třešť dobrovolný svazek obcí založený roku 2001 s názvem Mikroregion Třešťsko, ve kterém se vytvořilo Centrum společných služeb, které upřesnilo, jak a v čem si obce budou vypomáhat (Mikroregion Třešťsko, 2018). Jedná se například o bydlení, kulturní akce, životní prostředí, zpravodaj, projekty, propagace apod. Stanovené cíle obcí jsou zaměřeny na mnoho sfér zahrnutých do vytvořeného strategického plánu (Mikroregion Třešťsko, 2018). Cíle se například zaměřují na dopravní dostupnost, turistiku, sociální infrastrukturu, sociální služby a zdravotní péči (Mikroregion Třešťsko, 2018).

Dále se v obci Třešť nachází centrum Místní akční skupiny Třešťsko (dále jako MAS Třešťsko), která je společenstvím občanů, neziskových organizací, soukromé podnikatelské sféry a veřejné správy fungující společně jako obecně prospěšná společnost (MAS Třešťsko, 2016). Společnými silami se snaží MAS Třešťsko (2016) získávat dotace z evropských a národních programů. Společnost funguje za finanční podpory z EU a její snahou je zajištění lepší kvality života občanů či ochrana kulturního a historického

dědictví regionu. V rámci Integrovaného regionálního operačního programu 2014–2019 (dále jako IROP) má MAS Třešťsko zaměřené aktivity na školství, kde se zaměřuje na zlepšení dostupnosti vzdělávání a rozvoj klíčových kompetencí v regionu a mimo jiné i na sociální služby, a to konkrétně na sociální bydlení pro osoby nacházející se v bytové nouzi. Cílem sociálního bydlení MAS Třešťsko je zajištění možnosti nájemního bydlení v ČR sociálně vyloučeným osobám a osobám sociálním vyloučením ohroženým. Aby se tohoto dalo dosáhnout, zvolil se jeden z možných způsobů, a to výstavba, nakoupení, rekonstrukce bytů či adaptace nebytových prostor pro potřeby sociálního bydlení (MAS Třešťsko, 2016).

1.1.1 Sociální služby v obci Třešť

Seznam nabízených sociálních služeb, který je k nalezení na oficiálních webových stránkách obce Třešť (2020), se převážně orientuje na starší populaci obce a osoby se zdravotním postižením. Mezi hojně využívané se řadí Pečovatelská služba Třešť, která poskytuje své služby občanům, kteří mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení tak, aby mohli co nejdéle setrvat v domácím prostředí. Zajišťují cílové skupině pomoc a péči, kterou si nejsou schopni obstarat sami a jejich rodiny nemohou, neumí nebo nechtějí pomoci. Pečovatelská služba má k dispozici i pobytové zařízení, které funguje na principu pronájmu za podmínky, že klienti využívají jejich služby. Pro své potřeby si mohou klienti objednat i nabízený „Senior taxík“ pečovatelské služby Třešť pro bezpečnou přepravu (Třešť, 2020).

Cílové skupině starší devatenácti let jsou nabízeny služby Sdílení o.p.s., které sídlí v nedaleké Telči (cca 12 km), která díky rozšířené vzdálenosti do 20 km poskytování, nabízí své služby i pro obyvatele obce Třešť (Sdílení o.p.s., 2019). Tato organizace nabízí terénní odlehčovací službu, půjčování pomůcek, odborné sociální poradenství a zdravotní služby formou domácí ošetrovatelské péče (Sdílení o.p.s., 2019).

Pro obec Třešť poskytuje své pobytové služby i Alzheimercentrum Jihlava z.ú., a to formou domova se zvláštním režimem v Jihlavě klientům, kteří trpí chronickým duševním onemocněním či kombinovaným postižením (Alzheimer centrum, 2019).

1.1.2 Nabízené služby a podpůrné aktivity pro rodiny s dětmi v obci

V obci Třešť se nachází několik veřejných služeb nabízených pro rodiny s dětmi. Mezi základní služby v obci se řadí poliklinika, kde jsou k dispozici zubní lékaři,

specializovaní lékaři či obvodní lékaři specializující se na děti, mládež i dospělé (Třešť, 2020).

Co se týče vzdělávání, v obci Třešť se nachází Mateřská škola Třešť, která v roce 2008 zaznamenala nárůst počtu dětí a rozšířila se o odloučené pracoviště do prostor základní školy, která má sídlo necelý kilometr od MŠ Třešť a nese název Základní škola Třešť. ZŠ Třešť zajišťuje dvoustupňové vzdělávání, díky kterému žáci mohou setrvat na základní škole až do deváté třídy (ZŠ Třešť, 2019).

Pro vzdělávání a výplň volného času mohou děti a mládež navštěvovat Základní uměleckou školu v Třešti, která má širokou škálu zaměření, například taneční obor, hudební či výtvarný obor. Rodiče mohou své děti motivovat k hudbě i skrze hudební soubory zakládající se pod záštitou Základní umělecké školy Třešť (Třešť, 2020). Pestřejší škálu zaměření nabízí Dům dětí a mládeže v Třešti, který poskytuje navíc například jazykové a technické kroužky. Děti z obce Třešť i okolí se mohou v létě zúčastnit Letního tábora Dobrá Voda, který pořádá také Dům dětí a mládeže Třešť, podle počtu zájemců se otevírá příměstský tábor během jarních a podzimních prázdnin (ZŠ Třešť, 2019). Ten, kdo se chce dále po základní škole vzdělávat v řemesle nebo například v pečovatelské službě může studovat SOŠ a SOU Třešť, které poté nabízí i nástavbové studium v podnikání (SOŠ a SOU Třešť, 2019). Pokud by měl student zájem o jiné obory či gymnázium, může dojíždět do jiných měst. Často studenti dojíždí do Jihlavy nebo případně do blízké Telče.

Rodiče s malými dětmi mohou využít také detašované pracoviště Centrum pro rodinu a sociální péči Třešť, které nabízí různé typy vyžití ve všední dny (CRSP, 2019). Centrum rodinám nabízí volnočasové, vzdělávací a poradenské programy, které podporují, vzdělávají a provází rodiny v různých životních situacích (CRSP, 2019).

1.1.3 Charakteristika bytového fondu v obci Třešť

V obci Třešť se nachází několik způsobů bydlení, a to v domech (většinou rodinné domy) nebo v bytových domech, které jsou buď obecní, družstevní nebo v soukromém vlastnictví (Třešť, 2020). V obci Třešť se objevuje užívání bytu formou vlastnictví, nájmu nebo podnájmu. Z dotazníkového šetření Regionální rozvojové agentury Vysočina, z. s. p. o. (2007) vyplývá, že více než 90 % respondentů (tj. občanů) bydlí v objektu v osobním vlastnictví (z větší části ve vlastním domě než bytě). Šetření bylo zaměřeno na hodnocení kvality bydlení. Více než 90 % respondentů vyjadřovalo spokojenost s kvalitou bydlení, ale objevila se i nespokojenost, která byla zaznamenána

hlavně u respondentů bydlících v podnájmu. Ve výsledcích se objevilo i několik respondentů, kterým bydlení zcela nevyhovovalo, především se jednalo o mladé rodiny žijící v bytových domech. Občané byli také dotazováni na vhodné nástroje, kterými by obec měla podporovat bydlení. Významnými nástroji vyplývajícími z dotazníku Regionální rozvojové agentury Vysočina, z. s. p. o. (2007) by byly podpora výstavby nájemních bytů, informovanost o bydlení (dotace, burza, vznik parcel), podpora bytového fondu obce či stavebních parcel. Výrazně žádanějším nástrojem nad ostatní byla výstavba startovacích bytů pro mladé rodiny a sociálně znevýhodněné občany.

1.1.4 Působnost obce Třešť a její postavení

Obce České republiky dominují určitou samostatnou působností definovanou v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích. V tomto zákoně je mimo jiné formulováno, jaké záležitosti do samostatné působnosti obce patří. Obec by měla dbát na místní zvyklosti, vytvářet podmínky pro rozvoj sociální péče o občany a uspokojovat jejich potřeby týkající se především bydlení, zdraví, informací, ochrany (např. obecní policie), veřejného pořádku, dopravy, vzdělávání nebo také kulturního rozvoje. Obec má pro své fungování určitý majetek, se kterým by měla nakládat účelně a hospodárně a vést o něm účetnictví, které podléhá každý rok kontrole od krajského úřadu nebo auditora (Zákon č. 128/2000 Sb.). Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, umožňuje obcím v samostatné působnosti i vzájemně spolupracovat. Pro prosazování společných zájmů mohou obce zakládat tzv. dobrovolné svazky obcí, které jsou právnickou osobou se svým vlastním účetnictvím. Obec Třešť společně s dalšími devatenácti obcemi funguje v již výše zmiňovaném dobrovolném svazku obcí, a to v Mikroregionu Třešťsko (2018).

Podle Zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností, stanovuje Ministerstvo vnitra vyhláškou, jaké obvody obcí budou fungovat s pověřeným obecním úřadem, a které s rozšířenou působností. Obec Třešť je v tomto zákoně definovaná v příloze č. 1 jako obec s pověřeným úřadem. Podle Zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, se obec Třešť řídí v rozsahu pověřeného obecního úřadu zákony, opatřeními příslušných orgánů veřejné správy a právními předpisy při vydávání nařízení.

Obec Třešť patří do správního obvodu, na který má rozšířenou působnost již zmiňované krajské město Jihlava. Podle zákona č. 128/2000 Sb. to například znamená, že bude na základě veřejnoprávní smlouvy obecní úřad Jihlavy, tj. obce s rozšířenou působností, vykonávat přenesenou působnost nebo její část pro obecní úřad jiné obce tzn. pro obec

Třešť. Obec Třešť podle tohoto zákona podléhá i některým vydaným nařízením obce Jihlavy pro správní obvod (Zákon č. 128/2000 Sb.).

1.2 Záležitosti ohrožující fungování rodiny

Rodina je základní jednotkou společnosti a její fungování ovlivňuje mnoho vnitřních i vnějších faktorů. Faktor, který výrazně ovlivnil rodinu, byl vstup žen na trh práce ve 20. století, což vyzdvihují Matoušek et al. (2003). Ženy se tímto způsobem staly podle Matouška et al. (2003) méně závislými na muži jako živiteli rodiny. Upozorňují také na fakt, že rodiny nejsou v postmoderní době zakládány pro reprodukci, ale pro uspokojování citových potřeb mezi partnery. Z tohoto důvodu je stabilita rodiny křehčí. Rozhodnutí mít dítě v dnešní době je podle Matouška et al. (2003) tzv. citovou investicí, jelikož se rodiče díky dostupným možnostem, jak nepočít, mohou rozhodnout, zda děti chtějí a kolik jich bude, tak, aby je zvládli zabezpečit, jelikož rozhodnutí mít dítě je velká a nevratná investice.

Záležitostí, které mohou ohrožovat fungování rodiny, je celá řada. Dopady ohrožujících situací mohou být velmi nepříznivé a mohou ovlivňovat životní dráhu rodiče i dítěte (Matějček, Dytrych, 2002). Matoušek et al. (2003) upozorňuje na to, že rodina byla a je zdrojem podpory členů, kteří se dostali do nepříznivé situace, ale je i také zdrojem stresu. V následujících kapitolách budou prezentovány vybrané příklady ohrožujících situací, z nichž se některé prolínají v čase.

1.2.1 Finanční situace rodin

V situaci, kdy má rodina nedostatek financí, aby pokryla své základní potřeby, potýká se většinou s pocity úzkosti, z důvodu narušeného pocitu jistoty a bezpečí u členů rodiny (Matějček, Dytrych, 2002). Nedostatek financí je multidimenzionálním problémem, jelikož ohrožuje nejen plnohodnotný život, ale i sociální fungování rodiny. Minarovičová (2018) tvrdí, že rodiny, které nemají finanční zdroje na pokrytí potřebných nákladů, mají častěji sklony ke konzumaci alkoholu či užívání jiných návykových látek. Podle Matějčka a Dytrycha (2002) může v rodině také na základě nedostatku financí selhávat určitá solidarita člena (zatajování příjmů, útěk od rodiny, ...).

Hlavním finančním zdrojem rodin by měly být pracovní příjmy. Oujezdská (2013) upozorňuje na fakt, že založení rodiny v dnešní době potřebuje dostatečnou kuráž a odvahu, jelikož s narůstajícím počtem dětí klesá průměrný příjem člena rodiny, tzn. čím

více dětí, tím vyšší jsou životní náklady rodiny. Některé rodiny mohou pociťovat nedostatečné finanční zabezpečení domácnosti a uchylují se k vyšším pracovním výkonům pro získání financí, a z tohoto důvodu může docházet k pracovnímu vyčerpání na úkor rodičovství, anebo se rodiny „uskromňují“ v navýšení počtu dětí z obav, že dalšího člena finančně nezvládnou a odloží nebo zavrhnou myšlenku dalšího člena rodiny.

Ve chvíli, kdy jsou příjmy z pracovní činnosti nedostatečné, tak přichází v potaz dávkový systém České republiky, jak uvádí NCSS (2007), což s sebou nese i určitá úskalí jako například ztrátu motivace k hledání pracovních příjmů či vznik závislosti na pomoci státu. Finanční situace rodin podle Charity ČR (2017) je ovlivněna také věkem rodičů, počtem vyživovaných dětí a úplností rodiny. Dále podléhá situace rodin dosaženému vzdělání a povolání členů a následně možným životním podmínkám (bydlení, zájmy, ...). Výzkum Charity ČR (2017) ukazuje i fakt, že se přibližně každá pátá rodina s nezaopatřenými dětmi nachází v nevyhovující ekonomické situaci, která je podle průzkumu hůře snesitelná pro samoživitele, rodiče nad 40 let a rodiny s větším počtem dětí (cca tři a více). Přičemž nejvíce zatěžující výdaje jsou bydlení a potraviny.

Z výzkumu Charity ČR (2017) vyplynulo, že velkým problémem rodin jsou i půjčky, jelikož s následným splácením má potíže 11 % rodin. Podle výzkumu se 74 % rodin obrací s neschopností splácet půjčky na své blízké. Druhá možnost, pro kterou by se rozhodlo 71 % rodin, jsou banky, respektive si na splacení půjčky sjednají další půjčku. Problém zadluženosti, se kterým se potýká nemálo rodin s dětmi, může vést až ke ztrátě bydlení, v takovém případě rodiny vyhledávají jinou alternativu bydlení (ubytovny, pobyt u blízkých, ...).

Finanční situace rodiny se také zhoršuje ve chvíli, kdy dochází k dlouhodobé či opakované nezaměstnanosti jedince, jak uvádí Agentura pro sociální začleňování (2018). Kromě materiální chudoby se objevují i sociální a psychické důsledky nezaměstnanosti. Jedná se například o ztrátu motivace k návratu na trh práce, konfliktní situace mezi členy, sociální vyloučení a také o předlužení, které odráží jedince od návratu do zaměstnání.

1.2.2 Sociální vyloučení

Rodiny s dětmi může postihnout tzv. sociální exkluze neboli sociální vyloučení, které charakterizuje Toušek (2007) obecně jako proces, při kterém jsou skupiny jedinců

vytěsňování na okraj společnosti. Tyto skupiny mají ztížený přístup ke zdrojům, které jsou pro ostatní jedince společnosti dostupné. Agentura pro sociální začleňování (2018) popisuje ztížený přístup především k institucím a službám. Sociální vyloučení ovlivňuje spousta faktorů, mezi které se mohou řadit například trh práce, dlouhodobá nezaměstnanost, nemoc, bytová politika země, sociální politika, diskriminace (národnostní, rasová, náboženská, ...), nízká motivace k řešení problémových situací atp. Toušek (2007) upozorňuje na to, že sociální vyloučení by nemělo být chápáno jako koncept chudoby, jelikož se nejedná pouze o materiální nedostatek skupin, nýbrž o celé spektrum projevů objevujících se v různých sférách života. MVČR (2009) uvádí několik projevů sociálního vyloučení, mezi které se řadí závislost na sociálních dávkách, nízká kvalifikace, špatný zdravotní stav či rozpad rodiny.

Doolaard et al. (2020) upozorňují ve svém výzkumu na dva možné procesy vyloučení. Jedná se o proces vyloučení současných členů ze skupiny, které jsou součástí, a proces zamezení přístupu budoucích členů do skupiny. Oba tyto procesy vedou k sociálnímu vyloučení, ale pravděpodobnější je vyloučení rodin tím, že se jim odepře přístup do skupiny než odebráním stávajících ze skupiny. Tato studie ukázala, že i lidé (z výzkumného vzorku) častěji a snadněji vyloučí ostatní osoby tím, že jim odeprou přístup, než že by stávající osoby vyloučili ze skupiny. Nejviditelnější sociální vyloučení, které může rodiny postihnout, je prostorové (Agentura pro sociální začleňování, 2018). Děje se tak na základě sociokulturních charakteristik a ekonomického statusu (levnější bydlení na okraji měst, sídel atp.). Prostorově vyloučené děti mají podle Agentury pro sociální začleňování (2018) horší dostupnost vzdělávání, jelikož ve vyloučených lokalitách bývají nejhorší školy obce. Agentura pro sociální začleňování (2018) také upozorňuje na skutečnost, že nedostatek financí v rodině má vliv i na školní a mimoškolní výdaje na dítě (strava, výlety, kroužky, oblečení, ...), což může zhoršovat podmínky pro školní přípravu jedince. V sociálně vyloučených lokalitách se nezdáka objevuje i zvýšený výskyt rizikového chování jako například alkoholismus, záškoláctví, závislosti, vandalismus či trestná činnost, což může způsobovat pokřivené vnímání morálních hodnot u dětí a dospívajících. Ve většinové společnosti se pak sociálně vyloučené děti mohou setkávat s nepochopením, nepřijetím, protože mají odlišné zájmy a zvyky a nesou známky chudoby.

Co se týče bydlení prostorově vyloučených rodin, Agentura pro sociální začleňování (2018) zdůrazňuje nízkou kvalitu domovního a bytového fondu (přeplněné byty,

nevýhodné smlouvy, nevyhovující infrastruktura obce atd.). ESF ČR (2015) upozorňuje na velmi malé šance prostorově vyloučených domácností, které by se chtěly z lokality odstěhovat, jelikož nejsou (finančně i z důvodu předsudků většinové společnosti) schopni si zajistit lepší bydlení a zaměstnání. Významnou roli v této situaci hraje již zmiňovaná dlouhodobá nezaměstnanost, nízkokvalifikovaná práce sociálně vyloučených domácností.

1.2.3 Bydlení

Bydlení je vnímáno jako jedna ze základních potřeb člověka a předpoklad pro založení rodiny. Neuspokojivé bydlení může mít různé podoby, Agentura pro sociální začleňování (2016) zmiňuje například vznikající dluh na nájemném, energiích či službách anebo diskriminaci na trhu s bydlením. V některých případech může dojít i ke ztrátě bydlení z důvodů nedostatečné právní ochrany nájemníků nebo nedodržení smluvních podmínek, do kterých spadá nejen včasná platba nájemného, ale také dodržování určitých pravidel (počet ubytovaných, pořádek apod.). Domácnosti, které mají problémy najít vyhovující a dostupný byt, se mohou uchylovat k soužití s dalšími jedinci (příbuznými, blízkými atp.), přičemž dochází k přelidnění obytného prostoru. Takovéto soužití může být chápáno jako přechodné řešení, ale v některých případech má situace dlouhodobý charakter. Při přelidnění bytů dochází k jejich rychlejšímu opotřebení, vzniku špíny a plísní a mnohdy dochází k vyšší hlučnosti bydlících.

Na druhou stranu domácnosti nemusí vždy narazit na vzorného majitele bytu. Majitel z nějakého důvodu neplní povinnosti spojené bytem jako například jeho správu a údržbu, což může mít neblahý vliv na bezpečnost bydlení (např. nefunkční topení, světlo, kotel, zvonek apod.). Zpočátku banální situace se mohou zhoršovat bez příčiny bydlících, až do situace, kdy dochází k viditelnému chátrání, za které může být rodina stigmatizována veřejností, aniž by za chátrání nesla odpovědnost (Agentura pro sociální začleňování, 2016). Majitel tedy z příjmu z nájemného jenom získává na úkor investic do oprav a řešení situací s bytem.

1.2.4 Sociálně patologické jevy v rodině

Rodina má pro vývoj jedince nenahraditelný význam. Formuje a ovlivňuje jeho hodnoty, chování a jeho identitu. Negativní působení rodiny na jedince může být jednou z příčin vzniku sociálně patologických jevů. Fischer se Škodou (2014) uvádí několik problémů,

kteře mohou na rodiny negativně působit. Tyto problémy označují jako poruchy rodičovské role, konkrétněji se jedná o psychickou deprivaci v rodině, nesprávnou péči o děti (tzn. rodiče se nemohou, neumějí nebo nechtějí starat), asociální a antisociální chování rodičů, neúplnost rodiny, náhradní či ústavní výchovu a syndrom CAN (viz níže).

Velice vážným problémem vyskytujícím se v některých rodinách u člena nebo členů je **agresivita a násilí**. Agresivita nemá obecně přijatou definici, ale podle Fischera a Škody (2014) může být označována jako tendence k útočnému a násilnému počínání vůči okolí na základě nějakého motivu, podnětu nebo potřeby. Dopady agresivního chování lze popsat jako porušení sociálních norem a narušení integrity okolí. Dle Fischera a Škody (2014) má každý jedinec vrozené individuální dispozice k agresivnímu chování. Kromě vrozených dispozic vedou k agresivnímu jednání i sociokulturní faktory. Fischer a Škoda (2014) zdůrazňují vliv sociálního učení, přebírání vzorců, které jsou v častých případech přejímány z rodiny a dalších sociálních skupin. Tito autoři dále popisují agresivitu jako reakci na frustrující situaci, která se může svými projevy lišit (únik do drog, pláče, alkoholu, násilí atd.). Aby došlo k uvolnění vzniklého napětí, člověk reaguje agresivitou, ale je dokázáno, jak uvádí Fischer se Škodou (2014), že agresivitu to akorát posiluje, a dokonce zvyšuje její intenzitu. Autoři rozdělují agresivitu do několika skupin podle pohnutek, které k ní vedou. Mezi nejvíce tolerovanou společností je agrese z důvodu obrany. Další pohnutka k agresi je na základě pomsty a posledním motivem agresivního chování je pocit uspokojení některých potřeb (materiálních, pocit nadřazenosti atd.).

Násilí, které se odehrává opakovaně, skrytě nejčastěji v domácnosti mezi blízkými osobami a často se jeho intenzita zvyšuje, se považuje za **domácí násilí**. Tento druh násilí může být páchám fyzicky, psychicky anebo sexuálně (Bílý kruh bezpečí o.s., 2007). Další projevy násilí mohou být sociální, kdy je osobě zamezován kontakt s blízkými a veřejností anebo ekonomické, kdy může být ohrožená osoba vydírána, nucena k přepisu nemovitosti apod. Charakteristické je pro domácí násilí neměnné rozdělení rolí na osobu ohroženou (oběť) a osobu násilnou (Bílý kruh bezpečí o.s., 2007). Násilí se může dopouštět muž na ženě, žena na muži, sourozenec na sourozcenci či mezigenerační násilí na rodičích a prarodičích.

Specifickému ubližování, které je pácháno na dětech, je vymezeno vlastní pojmenování, a to **syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte** neboli syndrom CAN

(Hanušová, 2006). Toto ubližování se nejčastěji odehrává v rodině dítěte nebo v jeho nejbližším okolí. Týrání, jak vyplývá z pojmenování, může probíhat tělesně včetně otrávení, dušení, nebo také citově, což zahrnuje například verbální útoky, odsuzování, vystavování dítěte domácím konfliktům, izolaci, omezování, vytváření přetrvávajícího pocitu strachu (Hanušová, 2006). Co se týče zneužívání, může se jednat o vystavování dítěte pohlavnímu kontaktu (styk, dotýkání, pornografie, prostituce atd.). Zanedbáváním je myšlen jakýkoli nedostatek péče tělesné (výživa, ošacení, přístřeší, ...) a citové anebo také zanedbávání výchovy a vzdělání tak, kdy je zabráněno dítěti k dosažení svého plného potenciálu (Hanušová, 2006). Khanchana (2020) podotýká, že nadměrná pracovní zátěž rodičů vede k tomu, že si rodiče nedokážou vytvořit dostatečné pouto se svými dětmi a z tohoto důvodu nemohou znát dobře jejich potřeby. UNICEF (2017) hovoří o dopadech násilí či zanedbávání páchaném na dítěti. Takové jednání pachatele oslabuje sebehodnocení dítěte a brání v jeho vývoji. Násilí může být podle UNICEFU (2017) veřejností mlčky přijímáno a bagatelizováno kvůli důvěrnosti pachatelů. Dítě se v častých případech bojí ohlásit, že je něco v nepořádku kvůli hanbě a strachu z trestu, který by na něm „násilník“ mohl spáchat. Dokonce beztrestnost pachatelů může vést k tomu, že dítě věří, že je násilí či zanedbávání normální.

Faktory, které s velkou pravděpodobností přispívají ke vzniku syndromu CAN, jsou podle Matějčka (2008) riziková dospělí, což jsou například alkoholicí, toxikomani či jedinci nezralí na rodičovství. Další skupinou jsou rizikové děti, které jsou v očích dospělého něčím zvláštní či vyzývavé a poslední skupinou jsou tzv. rizikové situace, do kterých vstupují riziková dospělí i rizikové děti, což je například rozvod, náhradní rodinná péče či nechtěnost dítěte (Matějček, 2008). Pasian et al. (2020) zkoumali, jak finanční příjem rodiny ovlivňuje výskyt zanedbávání dítěte. Došli k závěru, že rodiny podezřelé ze zanedbávání dítěte, mají méně příznivé ekonomické podmínky, často nižší vzdělání a méně specializovaná pracovní místa, která ovlivňují daný příjem. Rodiny v nepříznivé ekonomické situaci žijící v sociálních nejistotách jsou vystaveny zvýšenému riziku zanedbávání svých dětí, což ale podle výzkumu nevyvrací výskyt zanedbávání dítěte v jiných typech rodin.

Sociálně patologickým jevem ohrožujícím fungování rodiny, jsou také **závislosti** člena či členů. Pro členy rodiny i společnost představuje látková i nelátková závislost značnou zátěž. Fischer se Škodou (2014) zdůrazňují rozsáhlou škálu zdravotních a sociálních problémů, kterou v některých případech doprovází kriminalita závislého. Faktory

zvvyšující pravděpodobnost vzniku závislosti jsou genetické, biologické, psychické nebo také sociální (Fischer, Škoda, 2014).

Závislost se definuje podle Mezinárodní klasifikace nemocí F10-F19 (WHO/ÚZIS ČR, 2018) jako: *Soubor behaviorálních, kognitivních a fyziologických stavů, který se vyvíjí po opakovaném užití substance a který typicky zahrnuje silné přání užít drogu, porušené ovládnání při jejím užívání, přetrvávající užívání této drogy i přes škodlivé následky, priorita v užívání drogy před ostatními aktivitami a závazky, zvýšená tolerance pro drogu a někdy somatický odvykací stav.* Tato definice se zaměřuje především psychoaktivní látky způsobující závislost (alkohol, kanabinoidy, hypnotika, tabák, opioidy apod.). Velmi ohrožující je pro rodinu závislost na alkoholu, který se řadí mezi nejrozšířenější, nejčastěji užívanou a v České republice relativně akceptovanou psychoaktivní látku. Ve chvíli, kdy se v rodině vyskytuje člen závislý na alkoholu, naborávají se vztahy a vazby v domácnosti, dochází ke změně chování (odloučení nebo semknutí členů rodiny). Závislá osoba nezvládá plnit rodičovskou roli (psychologickou, sociální a ani materiální). U závislého jedince na alkoholu dochází ke snížení pracovního výkonu, což může vést ke ztrátě zaměstnání (Fischer, Škoda, 2014). Postupně dochází i k sociální izolaci z důvodů překročení společensky přijatelného jednání, na které okolí reaguje kritikou, zavrhováním a odmítáním (Fischer, Škoda, 2014).

Ve společnosti se objevuje i řada nelátkových neboli nedrogových závislostí, kterým rodiny nebo jejich členové podléhají. Mezi nelátkové závislosti, které zmiňuje Víchová a Koblavský (2014) se například řadí závislost na internetu, pornografii či patologické hráčství, které je pro rodinu zvláště ohrožující z důvodů zadlužení a chudoby. Mezinárodní klasifikace nemocí F63 (WHO/ÚZIS ČR, 2018) zařazuje patologické hráčství mezi nutkavé a impulzivní poruchy, do kterých se dále řadí pyromanie (patologické zakládání ohňů), kleptomanie (patologické kradení), trichotillomanie (nutkavé vytrhávání vlasů), nutkavá a impulzivní porucha NS a jiné nutkavé a impulzivní poruchy.

Nešpor (2011) uvádí i další typy „závislostí“, které prozatím Mezinárodní klasifikace nemocí nedefinuje. Jedná se například o „závislosti“ na sexu, práci, mobilním telefonu, televizi či na nakupování. V dnešní době je osoba takřka od nejútlejšího dětství provázána dostupným on-line prostředím, které může svádět k nadužívání internetu, mobilního telefonu nebo hraní počítačových her (Fischer, Škoda, 2014). Podle Fischera a

Škody (2014) se jedná o novodobé psychické nelátkové závislosti, které se projevují především velmi silnou touhou spojenou s bažením neboli tzv. cravingem. Závislý má problémy se sebekontrolou, zvyšuje se čas, který tráví bažením, také se mění preference, jelikož závislý upřednostňuje návykovou činnost před jinými aktivitami či povinnostmi a většinou pokračuje v činnosti navzdory konfliktům, které způsobuje svým jednáním (spory v rodině, vztazích, v práci apod.). Další nelátkovou závislostí, kterou je potřeba vyzdvihnout, je závislost na práci neboli workoholismus. Tato závislost se projevuje neustálým přemýšlením nad prací, vznikem přesčasů, nevyčerpanou dovolenou, ztrátou vztahů a společenského života, v krajních situacích může docházet k poruchám spánku, žaludečním vředům či mozkové mrtvici (Fischer, Škoda, 2014). Osoba závislá na práci nedokáže ocenit členy rodiny ani okolí, ale zároveň je emočně závislý na rodinném zázemí.

Symptomy nelátkových závislostí jsou převážně psychické na rozdíl od látkových závislostí, které jsou psychosomatické. Dopady obou typů závislostí se ale podobají. Jedná se především o dopady sociální, profesní, psychické nebo finanční (Fischer, Škoda, 2014). Podle Nešpora (2011) je velmi pravděpodobné, že vývoj společnosti přinese nové formy a způsoby návykového chování.

Nejen pro rodinu ale i pro společnost nebezpečné sociálně patologické jevy jsou **kriminalita a delikvence** (Fischer, Škoda, 2014). Kriminalita se projevuje jako jednání, které je ve společnosti považované za trestné podle trestního zákona. Delikvence zahrnuje širší škálu chování a jednání pachatele, které se nemusí považovat za trestné, ale ve společnosti nežádoucí a nepřijatelné (Fischer, Škoda, 2014). Do delikventního chování se řadí například přestupky nebo trestná činnost, páchaná osobami mladšími patnácti let (Fischer, Škoda, 2014).

1.2.5 Faktory destabilizující rodinu

V dnešní době má rodina nejrůznější podoby. Matějček (2017) rozlišuje rodinu úplnou a rodinu neúplnou. Podle něj se dá hovořit o rodině neúplné ve chvíli, kdy jeden z rodičů nežije s partnerem, který není fyzicky přítomen z důvodů úmrtí, rozvodu, svobodného mateřství aj. Neúplnou rodinu tvoří jeden z rodičů alespoň s jedním dítětem. Nepřítomnost rodiče má na dítě veliký vliv a záleží na mnoha okolnostech, jak veliký tento vliv bude, např. jak dlouho a kdo je nepřítomný, v jakém věku dítěte se událost stala, jak je nepřítomnost nahrazována, jaká je příčina nepřítomnosti (sebevražda, nešťastná

náhoda, rozvod s odcizením apod). Asmussen et al. (2020) ve své práci vymezují deset nepříznivých zážitků nebo také jinak řečeno traumatických událostí, které ovlivňují stabilitu rodiny, a to především s dopadem na vývoj dítěte. Jedná se o fyzické, sexuální a psychické zneužívání, zanedbávání fyzické i psychické, domácí zneužívání, výskyt návykových látek v rodině, výskyt duševních problémů člena rodiny, výskyt člena, který je nebo byl ve vězení, a rozpad či rozvod rodičů.

Matějček (2017) poukazuje na ztíženou roli rodiče, který musí v mnoha směrech zastoupit nepřítomného rodiče pracovní a psychologicky. Na tento obtížný stav reaguje i Matoušek (2007), který hovoří navíc o ekonomickém zajištění, vedení domácnosti a času, který může rodič reálně věnovat dětem v situaci, kdy se snaží zastat nejen svou roli, ale i roli nepřítomného rodiče. Uvádí také, že osamocení rodiče bývají častěji ohroženi nezaměstnaností, sociální izolací, zhoršenými možnostmi bydlení, chudobou nebo sociálním vyloučením. Přičemž riziko chudoby se ve většině případů týká osamocených matek s dětmi. Raley a Sweeney (2020) označují za jeden z hlavních důvodů ekonomických důsledků rozvodu pro matky s dětmi skutečnost, že ve většině rodin jsou i v dnešní době hlavními živiteli muži, i když se zaměstnanost a vzdělání žen v posledních letech zvyšuje a s tím i jejich mzda, tak i nadále mají muži většinu příjmu. Dincá a Luches (2018) dodávají, že rodiny žijící v chudších poměrech s nižším vzděláním představují ztížený přístup pro jejich děti ke vzdělání a trhu práce. Tento jev se děje ve větší míře v romské populaci.

Partneři, kteří vstupují do manželství, mají jistá očekávání a přání, která se při rozvodu mění ve frustraci ze změn a zanikání pro ně známého. Mnohdy se rozvodem přerušuje i kontakt s blízkými lidmi. Frustrovány jsou i děti, které byly vychovávány rodiči do této doby společně. Fungování rodičů a následné řešení rozvodu má velkou působnost na děti, jelikož se je nikdy nepodaří držet z dosahu problémů a konfliktů rodičů (Matoušek, 2007). Starší děti mohou prožívat pocity viny za rozpad rodiny.

Jedním z dopadů rozvodu může být omezování kontaktu dítěte s rodičem, kterému nebylo dítě svěřeno do péče (Matějček, 2017). Následkem může být ztráta každodenního kontaktu, který napomáhal dítěti v rozvoji, formování a učení dovednostem. Děti vyrůstající v neúplných či rozvedených rodinách mají podle Matouška (2007) v průměru více poruch chování, stresu, horší výsledky ve škole a hůře se společensky přizpůsobují. Matějček (2017) upozorňuje na problematiku přibývajících neúplných rodin, které

s sebou nesou určité riziko ohrožení vývoje dítěte. Podotýká, že pomoc ohroženým dětem v ohrožených rodinách je v současné době jedním z nejnáléhavějších úkolů společnosti.

Matějček (2017) dále upozorňuje na problém, kterým jsou rodiny, jež jsou udržovány formálně, ale vnitřně jsou rozpadlé, což je velice ohrožující jev pro vývoj dětí. Podobně ohrožující jsou i rodiny konzumně orientované a rodiny, které dítě staví do pozadí svých zájmů (tzv. důležitější hodnoty, než trávení času s dítětem). Novák (2012) dodává, že rozvod rodičů může dítěti poskytovat i určitá pozitiva, a to například pocit klidu a pohody, kterou doteď nemělo.

Další faktor ohrožující rodinu může být nemoc jednoho z rodičů, což může mít následky nejen ekonomické, ale i emoční. Nemocný rodič ztrácí svou výkonnost, může se stát, že musí opustit zaměstnání a na základě nižších příjmů snížit náklady na materiální potřeby rodiny. Matějček (2002) podotýká, že dítě nese mnohem náročněji onemocnění matky, která má v domácnosti podstatnější roli, co se týče přípravy jídla, přípravy do školy, úklid atp. Ve chvíli, kdy je matka nemocná, měl by se o tyto starosti někdo postarat. Matějček (2002) tvrdí, že to jsou často členové starší generace, a to většinou babičky. Samozřejmě matku může zastoupit i otec, pokud mu to zaměstnání dovolí. V některých případech přebírají tuto zodpovědnost děti. Samozřejmě se může stát, že se rodiče starají o prarodiče, což se projevuje v ekonomické situaci, času a v omezených možnostech trávení volného času společně s rodinou. Velice náročný stav pro rodinu jako takovou ale také pro samotné dítě se stává okamžik, kdy má nemocného sourozence, kterému je věnována větší pozornost, což je emočně velice náročné. Pro rodiče tíživá situace nastává, když je nemocné dítě. Mění se nálada, priority, hodnoty a celkový provoz domácnosti tak, aby o dítě bylo postaráno.

Rozvod rodičů přichází většinou pomalu na rozdíl od úmrtí, které přichází náhle a nečekaně i tam, kde předcházela nemoc. Také na rozdíl od rozvodu je smrt člena ztrátou nevratnou a definitivní. U dětí, kterým umřel jeden z rodičů, se mohou objevovat určité depresivní příznaky, samotářství či neukázněnost (Matoušek, 2007). Novák (2012) podotýká, že úmrtí rodiče se pro dítě jeví jako závažnější stresový faktor než rozvod, odchod či nemoc jednoho z rodičů a dopady těchto obtížných situací nelze porovnávat. Autor poukazuje také na to, že při úmrtí člena dochází k semknutí rodiny, ale v případě rozvodu se stává, že se rodiče dohadují, „přetahují“ se o dítě a do vypjatých situací se občas zapojuje i více soupeřících stran.

1.3 Sociální pomoc

Sociální pomoc je označována za jednu z nejstarších forem přerozdělování prostředků občanům, kteří se nachází ve stavu hmotné nouze a je patrné, že potřebují pomoci se zajištěním nezbytných potřeb (Šimák, 2013). Pomoc je garantovaná státem nebo jiným subjektem a vytváří tzv. záchranou sociální síť, jež by měla „zachytávat“ osoby, které se ocitly v nepříznivé sociální a ekonomické situaci a nezvládají tíživou situaci vyřešit svépomocí ani s pomocí své rodiny. Šimák (2013) podotýká, že by se občan nejprve měl aktivně snažit vyřešit nepříznivou situaci sám za sebe, pokud to není v jeho silách, měla by pomoci rodina a až v krajní situaci by měl pomoci stát. MPSV (2015) klade důraz na skutečnost, že by se pracující osoba měla mít lépe než ta, která nepracuje či se práci vyhýbá a podle toho by se měly zajišťovat potřeby ohroženého občana. Šimák (2013) upřesňuje profil občana, který splňuje podmínky pro poskytnutí sociální pomoci, jako osobu, která nepřispívá na sociální pojištění a nesplňuje podmínky pro přiznání státní sociální podpory. Dále je podmínkou nároku plynoucí ze zákona trvalý pobyt nebo bydliště na území České republiky.

System sociální pomoci je financován ze státního, veřejnoprávního rozpočtu nebo dle jiných pravidel. Občan do systému nepřispívá (pouze nepřímo například skrze daně). Tento systém by měl občana ochránit před „klesnutím na dno“ a zajistit životní potřeby v nezbytném rozsahu (Šimák, 2013). MPSV (2015) podotýká, že sociální pomoc funguje jako opatření, kterým Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení. Mezi nástroje systému sociální pomoci se řadí sociální poradenství, sociálně právní ochrana, peněžní i věcná hmotná pomoc a sociální služby (Šimák, 2013). Adresátům je poskytována sociální pomoc formou dávek a služeb. Adresáty mohou být například dlouhodobě nezaměstnaní, nízkopříjmové rodiny, rozvrácené rodiny, osoby v mimořádné životní situaci, osoby bez domova, staří lidé či osoby se zdravotním postižením (Šimák, 2013).

1.3.1 Sociální pomoc rodinám s nezaopatřenými dětmi v České republice

Pro pochopení sociální pomoci směřované pro rodiny s nezaopatřenými dětmi nacházejícím se ve stavu nouze je potřeba krátce definovat, kdo je nezaopatřeným dítětem podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře:

(1) Za nezaopatřené dítě se pro účely tohoto zákona považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže

a) se soustavně připravuje na budoucí povolání (§ 12 až 15), nebo

b) se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo

c) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost. Posuzování zdravotního stavu pro účely tohoto zákona upravuje zákon upravující organizaci a provádění sociálního zabezpečení.

(2) Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené dítě také dítě, které je vedeno v evidenci krajské pobočky Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.

(3) Za nezaopatřené dítě nelze však považovat dítě, které je poživitelem invalidního důchodu z důchodového pojištění pro invaliditu třetího stupně.

Z poslední věty definice nezaopatřeného dítěte plyne, že se zmíněné dávky nebudou týkat dětí s invaliditou třetího stupně, které pobírají invalidní důchod. Hůrka (2018) dodává, že nezaopatřenost je dlouhodobého charakteru. Nezaopatřené dítě nezískává prostředky k obživě samo, jelikož většinu času věnuje přípravě na budoucí povolání.

Jak již bylo zmíněno, základními formami sociální pomoci jsou dávky a služby. Dávky se dělí podle okruhu situací, za kterých je možné je poskytovat, a to na dávky pro osoby se zdravotním postižením, dávky ze systému hmotné nouze a na příspěvek na péči (Šimák, 2013). Tyto dávky se podle jejich účelu mohou poskytovat jednorázově, ale také opakovaně, a to buď v podobě peněžité, nebo věcné ve chvíli, kdy je podezření, že příjemce využívá peněžité dávky pro jiné účely, než byly poskytovány (Šimák, 2013).

Dávky pro osoby se zdravotním postižením jsou definované zákonem č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, včetně prováděcí vyhlášky. Poskytovány jsou státem peněžitou formou pro podporu začleňování osob do společenského života a zmírnění sociálních následků spojených se zdravotním postižením (Šimák, 2013). Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, upravuje kromě poskytování peněžitých dávek i přiznávání průkazu osoby se zdravotním postižením. Tento průkaz slouží ke zjednodušení fungování ve společnosti, poskytuje majiteli průkazu určité výhody a kompenzaci znevýhodnění,

kteřé se vyskytují v životních nákladech jedince se zdravotním postižením. Dávky pro osoby se zdravotním postižením formulované v zákoně č. 329/2011 Sb., jsou příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku.

Podle zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, má nárok na příspěvek na mobilitu osoba, která je starší jednoho roku. Tato osoba má nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením se symbolem „ZTP“ anebo „ZTP/P“ a podmínkou je, že se opakovaně za úhradu dopravuje nebo je dopravována. Příspěvek se neposkytuje osobám, které využívají pobytové sociální služby v domově pro seniory, pro osoby se zdravotním postižením, dále se neposkytují v domově se zvláštním režimem nebo ve zdravotnickém zařízení ústavní péče. Momentální výše příspěvku na mobilitu pro rok 2020 je 550 Kč měsíčně.

Právo na příspěvek na zvláštní pomůcku má podle zákona č. 329/2011 Sb. osoba starší jednoho roku. V některých případech je potřebná vyšší věková hranice pro dosažení příspěvku. Nárok na zvláštní pomůcku má osoba, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí, těžké sluchové nebo zrakové postižení a toto postižení má charakter dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, což znamená, že trvá nebo má podle poznatků lékařské vědy trvat více než jeden rok. Na příspěvek na zvláštní pomůcku dosáhne i jedinec, který má těžkou vadu nosného či pohybového ústrojí anebo hlubokou mentální retardaci, a to konkrétně na příspěvek na pořízení motorového vozidla nebo zádržního systému. Další podmínkou pro získání příspěvku na zvláštní pomůcku je, že pomůcka zprostředkuje osobě sebeobsluhu, poslouží k realizaci pracovního uplatnění nebo k přípravě na budoucí povolání nebo pomůcka bude nápomocná k získávání informací, vzdělávání nebo ke styku s okolím. Důležité je, aby osoba byla schopná pomůcku plně využívat a vyhovovala jí. Další podmínky a pokyny pro přiznání výše příspěvků jsou uvedeny v zákoně č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením.

Dávky ze systému hmotné nouze jsou formulované zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Tento zákon upravuje poskytování pomoci osobám, které se ocitly v hmotné nouzi takovým způsobem, aby byly zajištěny jejich základní životní podmínky (Šimák, 2013). Fyzická osoba, která je považována za osobu v hmotné nouzi, se nachází v následujících situacích definovaných zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi:

Osoba se nachází v hmotné nouzi, není-li dále stanoveno jinak, jestliže její příjem a příjem společně posuzovaných osob

a) po odečtení přiměřených nákladů na bydlení (§ 9 odst. 2) nedosahuje částky živobytí (§ 24), nebo

b) dosahuje sám nebo spolu s příspěvkem na živobytí podle § 4 odst. 1 písm. a) částek živobytí, ale nepostačuje k zabezpečení odůvodněných nákladů na bydlení (§ 34) a služeb s bydlením bezprostředně spojených (dále jen „odůvodněné náklady na bydlení“),

přičemž si nemůže tento příjem zvýšit vzhledem ke svému věku, zdravotnímu stavu nebo z jiných vážných důvodů vlastním přičiněním a zabezpečení jejich základních životních podmínek je tak vážně ohroženo.

(3) Osoba se považuje za osobu v hmotné nouzi též, jestliže nesplňuje podmínky uvedené v odstavci 2, avšak s přihlédnutím k jejím příjmům, celkovým sociálním a majetkovým poměrům jí hrozí vážná újma na zdraví.

(3) Osoba se považuje za osobu v hmotné nouzi též, jestliže nesplňuje podmínky uvedené v odstavci 2, avšak s přihlédnutím k jejím příjmům, celkovým sociálním a majetkovým poměrům jí hrozí vážná újma na zdraví.

(4) Za osobu v hmotné nouzi může orgán pomoci v hmotné nouzi považovat též osobu, kterou postihne vážná mimořádná událost a její celkové sociální a majetkové poměry jsou takové, že jí neumožňují překonat nepříznivou situaci vlastními silami; vážnou mimořádnou událostí se rozumí zejména živelní pohroma (například povodeň, vichřice a vyšší stupně větrné pohromy, zemětřesení), požár nebo jiná destruktivní událost, ekologická nebo průmyslová havárie.

5) Za osobu v hmotné nouzi může orgán pomoci v hmotné nouzi považovat též osobu, která nemá vzhledem k příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům dostatečné prostředky.

(6) Za osobu v hmotné nouzi může orgán pomoci v hmotné nouzi považovat též osobu, která v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků nemůže úspěšně řešit svoji situaci a je ohrožena sociálním vyloučením.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, také vymezuje osoby, které se nepovažují za osoby v hmotné nouzi. Jsou to fyzické osoby, které nejsou v pracovním nebo obdobném vztahu, ani nevykonávají samostatně výdělečnou činnost a nejsou evidováni jako uchazeči o zaměstnání. Výjimkou jsou například osoby starší 68 let, poživatelé starobního či invalidního důchodu ve třetím stupni, příjemci dávek nemocenského pojištění, nezaopatřené děti, práce neschopní atp. Mezi osoby, které nejsou v hmotné nouzi, patří také osoby samostatně výdělečně činné, které se ale nepřihlásily k nemocenskému pojištění, ze kterého by v nepříznivé situaci mohly požívat dávky. Dalšími osobami, které nejsou podle zákona v hmotné nouzi, jsou ti, kteří neprojevují zájem zvýšit si příjem vlastní snahou nebo jsou vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání a bez značných důvodů odmítají vykonávat tzv. krátkodobé zaměstnání anebo se účastnit cíleného programu k řešení zaměstnanosti (po dobu třech kalendářních měsíců po měsíci, kdy došlo k odmítnutí). Dále nejsou poživateli dávek hmotné nouze osoby, kterým byl za neplnění povinností vůči dítěti (školní docházka) uložen trest. Také ani osoby, které nastoupily na výkon trestu, byly vzaty do vazby nebo do zabezpečovací detence nebo osoby, které si přivodily pracovní neschopnost úmyslně nebo v opilosti či rvačce a z tohoto důvodu jim nevznikl nárok na nemocenské pojištění. Poslední osobou definovanou zákonem č. 111/2006 Sb. je osoba, které byla dávka odejmuta podle § 45 odst. 2 nebo § 49 odst. 5 po dobu tří kalendářních měsíců následujících po kalendářním měsíci, kdy byla dávka odejmuta.

Dávky pomoci v hmotné nouzi hrazené státem jsou tři. Jedná se o příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc, která je jako jediná z těchto tří jednorázovou dávkou (Zákon č. 111/2006 Sb.). Nárok na příspěvek na živobytí má osoba, která se nachází v hmotné nouzi, jestliže její příjem (s příjmem společně posuzovaných osob) nedosahuje částky živobytí společně posuzovaných osob. Podle zákona č. 111/2006 Sb., se jedná o osobu, jejíž příjem po odečtení přiměřených nákladů na bydlení, nedosáhne na částku živobytí a svůj příjem si z vážných a objektivních důvodů nezvládne zvýšit vlastním přičiněním. Tato dávka náleží jednomu vybranému příjemci (ze společně posuzovaných osob) a vyplácí se hotově nebo věcně formou poukázek na nákup zboží. Další zmiňovanou dávkou byl doplatek na bydlení, který se specifický tím, že může být vyplácen vlastníkovvi bytu nebo nájemci, který po úhradě odůvodněných nákladů na bydlení snížených o příspěvek na bydlení (definovaný v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře) má příjem zvýšený o příspěvek

na živobytí nižší, než je jeho částka na živobytí. Osobě může vzniknout nárok na doplatek na bydlení i dalším způsobem, a to, když je jeho příjem a příjem společně posuzovaných osob zvýšený o příspěvek na živobytí nižší než částka společně posuzovaných osob. Šimák (2013) vyzdvihuje, že podmínkou na získání doplatku na bydlení je tedy získání nároku na příspěvek na živobytí (až na určité výjimky). Tuto dávku je možné využít i bez souhlasu osoby k přímé úhradě výdajů spojených s bydlením (nájem, energie atp.).

Mimořádná okamžitá pomoc se podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, poskytuje osobě, které hrozí újma na zdraví z důvodu nízkých příjmů, sociálních a majetkových poměrů. Nárok má i osoba, kterou postihne mimořádná událost především živelná pohroma (např. povodně, zemětřesení, požár, vítr) a celkové poměry osoby neumožňují situaci zvládnout pomocí vlastních sil. Tuto jednorázovou dávku může dostat i osoba, která nemá z důvodu majetkových poměrů prostředky k zaplacení nezbytného jednorázového výdaje (např. vystavení dokladů, jízdné, nocleh) nebo nemá prostředky k pořízení či opravě nezbytných předmětů dlouhodobé potřeby (Zákon č. 111/2006 Sb.). Pokud je osoba považována za osobu v hmotné nouzi, tak lze mimořádnou okamžitou pomoc využít i na zaplacení odůvodněných nákladů za vzdělání či zájmovou činnost nezaopatřeného dítěte. Získat dávku mimořádné okamžité pomoci může také osoba považovaná za osobu v hmotné nouzi, která má neuspokojivé sociální zázemí, nedostatek financí a nemůže svou nepříznivou situaci zlepšit a je současně ohrožena sociálním vyloučením například z důvodu propuštění z vazby, výkonu trestu odnětí svobody, z psychiatrické léčebny, z ústavní či ochranné výchovy. Mimořádná okamžitá pomoc se poskytuje bezodkladně ve formě věcné nebo peněžní nebo dokonce v obou podobách (Zákon č. 111/2006 Sb.).

Poslední výše zmiňovanou dávkou je příspěvek na péči, který je upraven samostatně v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který by měl příjemci sloužit na úhradu sociální služby (Šimák, 2013). Poskytuje se osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby (Zákon č. 108/2006 Sb.). Kromě osoby mladší jednoho roku má nárok na příspěvek osoba, která z důvodu dlouhodobého nepříznivého zdravotního stavu vyžaduje pomoc od jiné osoby při zvládnání základních životních potřeb. Péči může zajišťovat osoba blízká, asistent sociální péče nebo poskytovatel sociálních služeb. Pro tyto účely může poskytovat péči také dětský domov i zdravotnické lůžkové zařízení (hospic) a v některých případech získá osoba příspěvek i při hospitalizaci (Zákon č. 108/2006 Sb.). Pro získání příspěvku na péči je osoba podrobena vyšetření zdravotního stavu a sociálnímu šetření,

při kterém se zjišťuje závislost na pomoci jiné osoby a stupeň závislosti, který se určuje dle počtu zvládnutých životních potřeb osoby. Příjemce příspěvku na péči je povinen dávku využívat k zajištění pomoci blízkou osobou, asistentem péče nebo poskytovatelem sociální služby (Zákon č. 108/2006 Sb.).

1.3.2 Sociálně-právní ochrana dětí na úrovni obecních úřadů

Orgán, který pomáhá rodinám v České republice, a především dohlíží na práva dítěte (tj. nezletilé osoby mladší 18 let) se nazývá Orgán sociálně-právní ochrany dětí. Zaměřuje se na blaho dítěte, ochranu rodičovství a právo na rodičovskou výchovu a péči. Ochranou se podle Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, rozumí:

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,**
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,**
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,**
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.**

Nevhodnému zacházení s dětmi předcházejí orgány sociálně-právní ochrany dětí různými opatřeními. Zejména se jedná o omezení, zabavení či pozastavení rodičovské odpovědnosti (Matoušek, 2007).

Obecní úřady v České republice mají za povinnost vyhledávat děti definované v §6 v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, dále působit na plnění rodičovské odpovědnosti, projednat s dítětem nedostatky v jeho chování, projednat s rodiči odstranění nedostatků výchovy dítěte, poskytnout rodičům na jejich žádost poradenství ohledně nároků dítěte, sledovat, zda je zamezováno přístupu dětí do ohrožujícího prostředí nebo například také oznámit úřadu obce s rozšířenou působností, že skutečnosti poukazují na přítomnost dítěte podle §6. Z tohoto vyplývá, že obecní úřad obce s rozšířenou působností má určité spektrum povinností, mezi které se pro představu řadí sledování nepříznivých vlivů působících na děti a zjišťování jejich příčiny. Další povinnosti jsou kupříkladu činit opatření proti působení nepříznivých vlivů na děti, pravidelně vyhodnocovat situaci v rodině, zpracovávat individuální plán dítěte a pořádat případové konference pro řešení situací konkrétních dětí a jejich rodin.

Obecní úřady s rozšířenou působností zajišťují podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, specifickou poradenskou činnost, která zahrnuje pomoc rodinám při řešení problémů vzdělávacích, výchovných, spjatých s péčí o dítě (i o dítě se zdravotním postižením) nebo při uplatňování nároku dítěte na výživné a podávání návrhu soudu – v tomto případě spolupracuje obecní úřad s rozšířenou působností s dalšími orgány. Mezi poradenskou činnost dále patří kurzy a přednášky pro rodiny s dětmi. Poradenství je mimo jiné poskytováno pro osvojitele a pěstouny, kteří potřebují konzultovat výchovu dítěte.

1.3.3 Pomoc rodinám s dětmi prostřednictvím služeb

Rodiny mohou využívat **sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi**, které se věnují terénně nebo ambulantně dětem, jejichž vývoj je ohrožen v důsledku krizové sociální situace, kterou rodiče nejsou schopni vlastními silami překonat (Zákon č. 108/2006 Sb.). Rodinám jsou poskytovány výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při zajišťování osobních záležitostí. Mimo jiné tyto služby zprostředkovávají kontakt se společenským prostředím (Zákon č. 108/2006 Sb.). Agentura pro sociální začleňování (2018) zdůrazňuje možnost práce s klientem v přirozeném prostředí, kde je dosahováno potřebných změn ve fungování rodiny. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi dosahují díky terénní formě i do sociálně vyloučených lokalit, kde významně působí jako prevence před umístěním dětí do ústavní péče. Sociální pracovník společně s rodinou pracuje na zlepšení rodičovských kompetencí, také na úspěšnosti vzdělávání dítěte, udržení si bydlení atp., a to vše pro celkové zlepšení nepříznivé situace rodiny.

Osoby, které nedokážou řešit svou situaci vlastními silami a vyskytují se v situaci ohrožující život, se mohou obrátit na **krizovou pomoc** definovanou zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Služba je poskytována terénně, ambulantně nebo také formou pobytu. Kromě stravy, ubytování a pomoci při uplatňování práv a oprávnění zájmů, jsou klientovi poskytovány sociálně terapeutické činnosti (Zákon č. 108/2006 Sb.). Konkrétněji mohou být cílovou skupinou služeb krizové pomoci oběti domácího násilí, osoby v krizi, děti a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy, oběti obchodu s lidmi, osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách apod. (MPSV, 2019).

Rodina nebo člen rodiny může využít také podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, **telefonickou krizovou pomoc**, která pomáhá na přechodný čas jedincům v situaci ohrožení života nebo jiné složité životní situaci, kterou nezvládají vyřešit sami. Mezi základní činnosti kromě telefonické krizové pomoci patří podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí*. Velká část telefonických linek poskytuje okamžitou pomoc nonstop se zaměřením na různé cílové skupiny (MPSV, 2019).

Ve chvíli, kdy je v domácnosti osoba ohrožena násilím, nabízí se jí **intervenční centra**, která poskytují své služby nejpozději do 48 hodin od doby, kdy jim je doručena kopie záznamu o vykázání, ale i bez kopie na žádost ohrožené osoby nebo ve chvíli, kdy se o situaci intervenční centrum dozví jinak (Zákon č. 108/2006 Sb). Služby jsou nabízeny jak terénně, ambulantně tak i formou pobytovou a mají široké spektrum činností počínaje sociálně terapeutickými činnostmi, pomoci při uplatňování práv, poskytnutí ubytování a stravy po spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dětí, obcemi, policií obecní i ČR a ostatními orgány veřejné správy (Zákon č. 108/2006 Sb). Obětem domácího násilí je organizacemi zajištěna následná pomoc, a to sociální, psychologická i právní. Od roku 2007 se nachází intervenční centra ve všech krajích České republiky (Bílý kruh bezpečí o.s., 2007).

Osobám, které ztratí bydlení, je podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, poskytována služba prostřednictvím **azylových domů**, jejichž hlavními činnostmi jsou poskytnutí ubytování, stravy nebo pomoc při obstarávání stravy, při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při zajišťování osobních záležitostí. V České republice jsou azylové domy rozděleny podle toho, jaké cílové skupině poskytují své služby (MPSV, 2019). Momentálně je v České republice registrováno 215 azylových domů například pro rodiny s dětmi, oběti domácího násilí, oběti trestné činnosti, pachatele trestné činnosti, pro osoby bez přístřeší nebo pro osoby v krizi. Azylové domy se v České republice rozlišují podle pohlaví na azylové domy zvláště pro muže, ženy a matky s dětmi (MPSV, 2019).

Další službou, kterou mohou využít rodiny s dětmi, jsou **terénní programy**, které poskytují své služby širokému spektru cílových skupin, jelikož pomáhají jedincům, kteří se potýkají s rizikovým způsobem života. Služba pomáhá při uplatňování práv, při obstarávání osobních záležitostí a také při zprostředkování kontaktu se společenským prostředím. Rizikovým způsobem života vymezeným v zákoně č. 108/2006 Sb.,

o sociálních službách, může být užívání návykových látek, ocitnutí se bez přístřeší nebo žití v sociálně vyloučených komunitách. Momentálně v České republice funguje 221 terénních programů pomáhající různým cílovým skupinám v jejich přirozeném prostředí (MPSV, 2019).

Sociálnímu vyloučení pomáhá zabraňovat také terénní, popřípadě ambulantní služba **rané péče**, která je poskytována dětem maximálně do sedmi let věku a jejich rodičům. Tato služba sociální prevence se specializuje podporu rodin s dětmi se zdravotním postižením (Zákon č. 108/2006 Sb). Ve chvíli, kdy se v rodině nachází dítě s nepříznivým zdravotním stavem a je z tohoto důvodu potřeba další fyzické osoby pro zvládnutí běžných denních úkonů, může být rodině poskytována i **pečovatelská služba**, která se zaměřuje na tuto cílovou skupinu (Zákon č. 108/2006 Sb). Podobnou sociální službou poskytovanou rodinám s dětmi v nepříznivém zdravotním stavu jsou i **odlehčovací služby**, které se snaží o to, aby si pečující osoba neboli v tomto případě rodič odpočinul od péče a nabral potřebné síly. Služba je nabízena terénní, ambulantní nebo i pobytovou formou (Zákon č. 108/2006 Sb).

Výše zmíněné sociální služby poskytují podle zákona č. 108/2006 Sb. základní sociální poradenství, ale ve chvíli, kdy to situace vyžaduje, tak je rodinám poskytováno i **odborné sociální poradenství**, které může být zaměřeno na různé problémy. Pro rodiny s dětmi jsou nabízeny například občanské poradny, manželské poradny, rodinné poradny či poradny pro oběti domácího násilí.

2 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je navrhnout opatření reflektující sociální problémy v obci Třešť.

Dále byly v souvislosti s hlavním cílem navrženy dva dílčí cíle:

1. Zmapovat sociální problémy rodin s nezaopatřenými dětmi a možnosti řešení těchto problémů.
2. Zmapovat aktuální stav sociální pomoci v obci Třešť.

2.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka byla koncipována takto: Jaké jsou možnosti řešení nepříznivé sociální situace občanů?

S ohledem na výše uvedené cíle byla stanovena dílčí výzkumná otázka:

1. Jaká je situace sociální pomoci obce Třešť z pohledu odborné veřejnosti?

3 METODIKA

3.1 Metoda a technika sběru dat

Tato diplomová práce se dělí na část teoretickou a posléze část empirickou. Teoretická část poskytla určitý náhled do problematiky diplomové práce. V empirické části byl zvolen k dosažení stanovených cílů této diplomové práce kvalitativní výzkum, při kterém je tazatel neboli sběratel dat se sám účastní výzkumu, jinak řečeno přímo či nepřímo ovlivňuje jeho proces (Mioviský, 2006). Získaná data kvalitativním výzkumem jsou velmi obsáhlá, neopakovatelná a jedinečná, z tohoto důvodu za ně jejich sběratel nese odpovědnost a měl by zvažovat, jak nejlépe zacházet se získanými informacemi (Mioviský, 2006). Výsledky kvalitativního výzkumu vytváří nové teorie. Výzkumník hledá lokální souvislosti a snaží se vytvořit co nejpodrobnější popis vypozerovaného a zjištěného (Hendl, 2012).

Sběr dat tohoto kvalitativního výzkumu byl proveden metodou dotazování pomocí techniky polostrukturovaného rozhovoru nazývaného také jako interview, jenž dovoluje určitou pružnost procesu získávání informací a umožňuje také komunikačnímu partnerovi vyjádřit subjektivní pohledy a názory na danou problematiku do hloubky (Hendl, 2012). Mezi přednosti rozhovoru patří podle Hendla (2012) především porozumění zkušenosti, se kterou komunikační partner do rozhovoru přichází. Švaříček (2007) upřesňuje jeden z možných rozhovorů, a to hloubkový rozhovor, při kterém hraje roli pouze jeden komunikační partner, jemuž jsou kladeny otevřené otázky, které jsou typické pro kvalitativní výzkum. Dále uvádí, že polostrukturovaný rozhovor by měl vycházet z předem připravených otázek.

Připravené otázky byly rozděleny do tří okruhů podle jejich významu a zaměření tak, aby komunikační partneři lépe pochopili, co je podstatou kladených otázek. První okruh otázek se týkal nabízených služeb v obci. Komunikační partneři byli například dotazováni na jejich zkušenosti se službami obce a také na to, zda jim nějaká služba v obci schází. Druhý okruh otázek se zaměřoval na nepříznivé situace, se kterými se setkali osobě nebo se objevují v jejich blízkém okolí. V otázkách se objevovaly sociální situace jako je například nezaměstnanost, chudoba, bydlení, sociální vyloučení nebo také závislosti. Poslední okruh byl „nadstavbový“, jelikož byl ponechán partnerům mnohem větší prostor pro jejich osobní názor a kreativitu. Při vyhodnocování výsledků byly otázky rozděleny do přehlednějších pěti okruhů, a to na sociální situaci rodin v obci, dostupnost sociálních

služeb v obci, bezpečnost obce, bydlení a poslední okruh se týkal zaměstnanosti a nezaměstnanosti v obci.

Z důvodu rozsáhlosti získaných informací byly rozhovory zredukovány a pomocí otevřeného kódování byly ze získaných dat vytvořeny kódy. Tyto kódy byly seskupeny do kategorií pomocí metody vytváření trsů a odvozeny na základě určité podobnosti. Metoda tvorby trsů vytváří obecnější seskupení se společnými znaky (Miovský, 2006). U každé kapitoly výsledků byla provedena SWOT analýza, u první kapitoly týkající se sociální situace rodiny byly dokonce vyhotoveny dvě SWOT analýzy pro lepší přehlednost. Pomocí SWOT analýzy byly odhaleny silné a slabé stránky včetně příležitostí a hrozeb vyplývajících z odpovědí komunikačních partnerů týkajících se fungování rodin či obce.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumným souborem byla odborná veřejnost zainteresovaná do problematiky sociální situace rodin s nezaopatřenými dětmi žijících v obci Třešť. Pro tuto práci byli vybráni komunikační partneři například z řad sociálních pracovníků pracujících nebo žijících na území obce, členů zastupitelstva obce, zástupců školního prostředí anebo také například ze zástupců z dětského centra.

Pro získání potřebných dat z rozhovorů byl v první řadě potřeba souhlas komunikačních partnerů, kteří byli ubezpečeni o anonymitě jejich osoby (Hendl, 2012). Rozhovoru se zúčastnilo osm zástupců z odborné veřejnosti. Samotný rozhovor trval přibližně 50 minut. Se souhlasem komunikačních partnerů byly některé rozhovory nahrávány pro lepší zachycení potřebných dat, které byly následně přepsány do textové podoby. Zbylé rozhovory byly realizovány po předchozí domluvě pouze pomocí písemných poznámek, které byly následně převedeny do větné podoby a uloženy do osobního archivu.

3.3 Výběr výzkumného souboru

Komunikační partneři byli zvoleni záměrným neboli účelovým výběrem, při kterém došlo k cílenému vyhledávání účastníků podle jejich určitých vlastností (Miovský, 2006). Stanovené kritérium pro výběr komunikačních partnerů byla odborná znalost problematiky sociální pomoci, dále povědomí o sociální situaci rodin s nezaopatřenými dětmi v obci Třešť a poskytnutý souhlas s rozhovorem. Při výzkumu byl využit tzv. prostý účelový výběr, který je charakteristický snadno dostupným výběrovým souborem,

časovou a ekonomickou efektivností a tím, že se nemusí uplatňovat další možné specifické metody či strategie výběru (Miovský, 2006).

Rozhovory byly prováděny v únoru 2020. Před samotným rozhovorem dostali komunikační partneři vytištěnou koncepci rozhovoru k nahlédnutí. Než samotný rozhovor započal, byli komunikační partneři seznámeni s otázkami a byli dotázáni, zda všemu rozumí nebo je potřeba něco vyjasnit.

4 VÝSLEDKY

Následující část je věnována výsledkům kvalitativního výzkumu a jejich interpretaci. Prezentovaná data pro situační analýzu jsou získaná z přepsaných, zakódovaných rozhovorů s komunikačními partnery. Získaná data jsou vyhodnocena následně i SWOT analýzou.

4.1 Situace rodin s nezaopatřenými dětmi v obci Třešť

Ve společnosti existují rodiny, které nechťejí, neumí nebo se nedokážou postarat o své děti. Důvodů, proč se tomu tak děje mnoho a některé z nich jsou vymezeny v teoretické části diplomové práce. V otázkách směřujících na komunikační partnery jsou vyzdvíženy například nepříznivé sociální situace týkající se finanční tísně rodiny nebo také sociálního vyloučení.

Komunikační partneři byli dotazováni na to, s jakými sociálními problémy se ve svém okolí setkávají. Kromě sdělení komunikačního partnera KP2, že se se sociálními problémy v obci neseťkává, odpovídali komunikační partneři s určitými odchylkami podobně. Shodovali se například v zadluženosti, exekuci, problémy s bydlením nebo také problémy s rizikovou mládeží. Zde jsou uvedeny některé z odpovědí, které poskytují rozšířené množství informací získaných položenou otázkou:

KP1: *„Zadluženost rodin, nezaměstnanost, ztráta bydlení, exekuce, výchovné problémy dětí, špatná péče ze strany rodiče, sociální vyloučení ze strany vlastní rodiny.“*

KP5: *„Myslím, že sociálními problémy se Třešť nevymyká tomu, co je v ČR běžné. Tím, že bydlíme na malém městě, o hodně věcech se ví a lidé se trošku víc „hlídají“ mezi sebou.“*

Do budoucna vidím jako rizikové 3 věci, nebo je lidé ve městě můžou považovat za problematické: Za prvé mládež 15+ „poflakující“ se kolem kostela a nikdo s nimi nepracuje (na druhou stranu jsem z generace, která po škole byla celý den venku a nikomu to nepřišlo divné, takže mi to přijde jako normální). Dále je ve městě znát nárůst cizinců, kteří přijíždějí za prací a jsou zde bez rodin – nevím, že by se to řešilo. A poslední věc... je zde několik bytů/domů se špatnými podmínkami pro bydlení. Majitelé chtějí na bydlení vydělat, proto pronajmou cokoli a zneužívají nouze lidí; v současné době si myslím, že se situace uklidnila, protože jsou byty dlouhodobě obsazené a majitelé nehledají další nájemníky, jak tomu bylo v minulosti.“

KP6: „Osobně se se sociálními problémy nesetkávám, ale z celkového hlediska lze říct, že v Třešti žijí rodiny i jednotlivci, kteří trpí finančními obtížemi. Jsou zde také z důvodu zaměstnání ubytováni i jednotlivci cizí národnosti, především ukrajinské národnosti a ti se samozřejmě také projevují jistými kulturními návyky. Do Třeště se také stěhují Romové, nelze je ale házet do jednoho „pytle“, někteří žijí spořádaný a slušný život a někteří jsou živí na sociálních dávkách. Od věrohodného zdroje z ÚP jsou na sociálních dávkách obyvatelé Třeště minimálně, výskyt osob, kteří pobírají sociální dávky je spíše v okolí Třeště.“

Na zodpovězené sociální problémy navazovala další položená otázka, která byla zaměřená na to, jakým způsobem se řeší zmíněné sociální problémy ve chvíli, kdy se v obci ocitnou. Objevovaly se různé odpovědi, ale velmi často zmiňovaný byl obecní úřad jako první instance, kde se sociální problém řeší základním sociálním poradenstvím. Osoby s dluhy jsou odkazovány na občanskou poradnu, vandalismus buď zvládá řešit obec, nebo je využita pomoc Policie ČR, problémy s bydlením také zvládá řešit obec díky možnosti obecních bytů a dalších bytů nebo je jedincům také poskytnuto základní poradenství s výčtem služeb, které jim s bytovou problematikou pomohou. Při ztrátě zaměstnání nebo pro získání nějaké dávky, vyhledávají občané úřad práce nacházející se na území obce. Odpověď KP1 nabízí nahlédnutí na některé sociální problémy řešené obcí: „Obec je na sociální problém upozorněna ze strany občanů nebo klient přijde, když je nejhůř a chce řešit problém sám či žádá o nějakou radu, protože je v nesnázích. Klientovi je poskytnuto základní sociální poradenství, nabídnuty možnosti řešení či doporučeny různá sociální zařízení či nabídnuta další odborná pomoc. Vždy hledáme společná řešení ve prospěch klienta, hlavně také záleží na tom, jestli vůbec klient chce dále s námi spolupracovat a najít nějaké řešení pro jeho situaci nebo ne. Problémy týkající se nezletilých dětí či kriminality jsou řešeny ve spolupráci s OSPOD Jihlava či Policií.“

Doplňující otázka kladená komunikačním partnerům se zaměřovala na to, kde si myslí, že lidé v nepříznivé sociální situaci hledají pomoc.

Trs 1: Vyhledávané možnosti pomoci

	Rodina/přátelé	Obecní úřad	Úřad práce	Sociální služby	PČR
KP1		X			
KP2					
KP3	X				
KP4		X	X		
KP5	X	X	X	X	
KP6	X		X		
KP7		X	X		X
KP8		X	X	X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 1: SWOT analýza situace rodin s nezaopatřenými dětmi v obci Třešť

	<i>Silné stránky</i>	<i>Slabé stránky</i>
<i>Interní faktory</i>	<ul style="list-style-type: none"> · minimální závislost na dávkách ÚP · mezilidské vztahy v obci 	<ul style="list-style-type: none"> · nedostatek financí · nezaměstnanost · výchovné problémy dětí a mládeže
	<i>Příležitosti</i>	<i>Hrozby</i>
<i>Externí faktory</i>	<ul style="list-style-type: none"> · pomoc a podpora občanů · pomoc a podpora obce · spolupráce s občanskou poradnou, OSPOD · pronájem obecních bytů – nižší nájemné 	<ul style="list-style-type: none"> · dluhy · exekuce · ztráta bydlení · ztráta zaměstnání · sociální vyloučení · nedostatek obecních bytů

Zdroj: Vlastní výzkum

4.1.1 Finanční situace rodin s nezaopatřenými dětmi

Mezi sociálními problémy, které zmiňovali komunikační partneři, se vyskytoval problém zadluženosti a exekuce některých občanů obce. Někteří o této nepříznivé sociální situaci rodin nehovořili. Z tohoto důvodu byla doplněna otevřená otázka vztahující se konkrétně k finanční situaci rodin v obci. Po položení otázky se někteří vraceli zpět k předchozí otázce, ve které vyjmenovávali sociální problémy v obci z důvodu, že problém zadluženosti opomněli zmínit. Tudíž se v některé odpovědi v této kapitole podobají odpovědím, které se týkaly sociálních problémů v obci. Otázce „*Jaké jsou možnosti pomoci v obci jedincům, kteří se nacházejí ve finanční tísní?*“ předcházela otázka, zda se v obci rodiny ve finanční tísní nacházejí. Většina komunikačních partnerů sdělila, že jsou v obci rodiny s finančními problémy. Komunikační partner KP8 dodal: „*Vím, že tady takové rodiny jsou, některé jsou i nájemníci v obecních bytech.*“ KP5 také zmiňuje okrajově dostupnost bydlení: „*Vím, že v Třešti jsou tyto rodiny. Třešť je z pohledu bydlení*

cenově dostupnější než Jihlava, takže se sem můžou tito lidé stěhovat. Na druhou stranu jsou zde omezené možnosti bydlení.“

Trs 2: Možnosti pomoci rodinám ve finanční tísní

	Obecní úřad	Úřad práce	Sociální služby	Veřejné sbírky	Soukromníci	Nevím
KP1	X	X	X			
KP2						X
KP3		X		X		
KP4	X					
KP5	X		X			
KP6		X				
KP7	X					
KP8	X				X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Nejčastější možností řešení finanční situace rodiny začíná podle komunikačních partnerů na obecním úřadě, kde jim je poskytnuto základní poradenství a případně i řešení týkající se bydlení – například nabídka levnějších obecních bytů, než je jejich stávající bydlení. Možnosti řešení shrnul komunikační partner KP1 následovně: „Na obecním úřadě jim je poskytnuta základní sociální poradenská činnost, následně nabídnuta i další odborná pomoc, nabídnuta spolupráce, nabídnuta pomoc například s vyřízením dávek státní sociální podpory, dávek hmotné nouze, s evidencí na ÚP s vyřízením důchodu. Obec v rámci sociální práce a zákona spolupracuje s Úřadem práce.“ Obdobnou odpověď poskytl KP6, který vyzdvihl pomoc úřadu práce, který má na starost dávky hmotné nouze a další dávky. Komunikační partner KP8 upozornil navíc na další možnost řešení: „Obec může rodinám trochu pomoci základním poradenstvím sociálního pracovníka obce. Také nabízejí určitou pomoc soukromníci, kteří v obci nabízejí ubytování nízkopříjmovým lidem.“ Komunikační partner KP5 vyzdvihl navíc sociální službu zaměřující se

na finanční problematiku, a to spolupráci s občanskou poradnou, které sídlí v Jihlavě, kam mohou klienti z obce Třešť dojíždět.

Tabulka 2: SWOT analýza rodin a jejich finanční situace

	Silné stránky	Slabé stránky
<i>Interní faktory</i>	<ul style="list-style-type: none"> · výdělečná činnost 	<ul style="list-style-type: none"> · nedostatek financí
	Příležitosti	Hrozby
<i>Externí faktory</i>	<ul style="list-style-type: none"> · nižší nájem v obecních bytech · nižší nájemné než v okolí · pomoc a podpora obce · pomoc a podpora ÚP · odborná pomoc · pomoc soukromých pronajímatelů 	<ul style="list-style-type: none"> · exekuce · dluhy · nedostupnost bydlení · pomoc soukromých pronajímatelů

Zdroj: Vlastní výzkum

4.1.2 Sociální vyloučení rodin v obci

Pro doplnění kapitoly týkající se situace rodin v obci Třešť byla vytvořena pro komunikační partnery otázka vztahující se k možnému sociálnímu vyloučení rodin v obci. Ověřené oficiální zdroje o sociálně vyloučených lokalitách a rodinách v lokalitách žijících v obci nejsou známy. Velká část komunikačních partnerů se domnívá, že se rodiny ohrožené sociálním vyloučením v obci vyskytují, což odůvodnil komunikační partner KP3 následovně: „Většinou jde o chudé rodiny s problémovými dětmi (záškoláctví, závislosti, delikvence) nebo o Romy.“ O problematice jiných národností v obci hovořil i komunikační partner KP5, KP6 a KP7:

KP5: „*Jako problematické bych viděla, pokud by se rodiny se sociálními problémy do Třeště stěhovaly například za levným bydlením. Sociálně vyloučení lidé se vyskytují všude. Sociální vyloučení je široký pojem. Myslím, že lidé v Třešti nelibě vnímají přistěhování romských rodin. Na malém městě je na tyto rodiny více vidět.*“

KP6: „*Ano, objevují se zde vyloučené rodiny, většinou romského etnika.*“

KP7: „*Dnes tu nejsou vyložené části, kde by byli vyloučení lidé, ale Romové a Ukrajinci zde mají svou vlastní komunitu. Ukrajinci se drží spíše na ubytovnách, takže svým způsobem vyloučení jsou. Z místních obyvatel je možné, že je někdo vyloučený, ale myslím si, že se dotýční ani začleňovat nechtějí.*“

Mezi komunikačními partnery byli i tací, co se domnívají, že v obci sociálně vyloučené rodiny nejsou nebo si je nevybavují, ale jedna z odpovědí poskytla náhled na konkrétní situaci, kterou rozvedl komunikační partner KP8: „*V tuto chvíli v Třešti sociálně vyloučené rodiny nejsou. V minulosti působily vyloučené obecní byty, ale tam se ty lidi relativně vyřešili. Vše začíná a končí tím, jestli mají práci a mají na placení nájemného. Ve stejné ulici je teď problematickej dům, ale ten je soukromej. Několikrát tam zasahovala policie, řešil to zde i OSPOD, ale nevím, jestli tam ty děti pořád ještě jsou. Je to zvláštnější nemovitost. Víím, že se tam v minulosti řešily drogy.*“

4.2 Sociální služby a jiné podpůrné aktivity pro rodiny s dětmi

Většina obcí České republiky se snaží vytvořit pro své občany příjemné a bezpečné prostředí. Obec Třešť (2019) není výjimkou a nabízí svým občanům pestrý výběr aktivit pro různé věkové kategorie, ale i pro celé rodiny jako takové. Obec podporuje fungování knihovny, jednodenních i pravidelných kulturních akcí, domu dětí a mládeže, základní umělecké školy nebo se také snaží o výstavbu hřišť s nepřebernými možnostmi využití (fotbal, basketbal, házená, víceúčelové hřiště, pískoviště apod.). Už několik let funguje v obci i přírodní koupaliště Malvíny, které je hojně využíváno všemi věkovými kategoriemi obce, ale v ranních hodinách je koupaliště především navštěvováno matkami s dětmi. Toto přírodní koupaliště je také značně využíváno dětmi a dospívající mládeží, která má v obci Třešť omezené možnosti vyžití, na což upozorňuje komunikační partner KP3 následovně: „*Chybí mi tu nějaké aktivity pro starší děti – vyřešilo by to např. nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, které by mohly starší děti navštěvovat a kde by mohly smysluplně trávit volný čas se svými vrstevníky.*“ KP8 se vyjadřuje obdobně:

„Nevím, co by rodinám mělo chybět, ale vnímám jako velký problém, i když to není pro celé rodiny, tak chybějící nízkoprahové zařízení pro děti a mládež pro vyplnění volného času této skupiny.“ Komunikační partneři KP5 a KP6 také v obci postrádají prostor pro aktivní využití volného času (např. bruslení, cyklostezka). Navíc KP5 upozorňuje na problematiku nedostatečné kapacity ZUŠ a také na malé množství nabízených termínů příměstských táborů.

Pokrytí obce Třešť sociálními službami pro rodiny s dětmi se jeví komunikačním partnerům jako nízké. V obci se nachází zařízení poskytující pečovatelskou službu převážně pro starší populaci obce, ale o sociálních službách pro jiné cílové skupiny je slyšet méně. V centru obce sídlí detašované pracoviště brněnského Centra pro rodinu a sociální péči. Toto pracoviště zde nenabízí sociální služby (např. sociálně aktivizační služby), ale pouze volnočasové programy pro rodiče s dětmi.

O sociálních službách a dalších nabízených aktivitách se občané mohou dozvědět na internetových stránkách zřizovaných obcí Třešť (2020). V určitých situacích se může objevit zmínka o sociálních službách a aktivitách pro rodiny s dětmi v časopise „Naše město“, který vychází pravidelně každý měsíc a informuje občany o tom, co se událo nebo jaké akce se teprve budou v obci konat. Objevují se případy, kdy občanům schází informovanost o nabízených službách v jejich okolí. Povědomí například o terénních sociálních službách je mizivé. Nejčastěji se o těchto službách dozvídá občan, který aktivně řeší svou nepříznivou situaci a ve většině případů míří pro pomoc na úřad obce nebo úřad práce, kde je dotyčnému poskytnuto základní poradenství a kontakty na specializované služby, které jsou ochotny řešit s klientem jeho nepříznivou sociální situaci.

Situaci sociální práce probíhající na území obce Třešť do značné míry poškodil převod velké části agendy sociálního odboru městského úřadu na úřad práce v rámci tzv. „Sociální reformy“ platné od roku 2012. Jeden z komunikačních partnerů KP5 konkrétně uvedl: *„Myslím, že sociální práci v menších městech (obce s přenesenou působností) velmi poškodil přesun dávek hmotné nouze z městských úřadů na úřady práce. Dříve byly v Třešti 3 sociální pracovnice, které měly na starosti dávky hmotné nouze a sociální práci ve městě. Aktivně spolupracovaly s jihlavským OSPOD a dalo se říct, že měly velmi dobrý přehled o rodinách i jednotlivcích ve městě, jejich situacích a problémech. Mohly včas pomoci, doporučit další služby apod. Po výše uvedené změně se*

tato pozice zrušila, přenesla na úřad práce, ale tam se zredukovala pouze na výplatu dávek a povinnosti pracovníků s tím spojené. Dnes je na městském úřadě znovu sociální pracovníce (její pozice je spojená s prací na správním úseku), což považují za nedostatečné, také nejsou jasné její kompetence. Lidé nemají důvod se na ni obracet, kvůli dávkám jdou na úřad práce a ona je vzhledem k časové dotaci může maximálně přeposlat jinam, nebo pomoci se základními věcmi.

S informovaností o sociálních službách je úzce spjata i jejich dostupnost pro obec Třešť. Rodiny s nezaopatřenými dětmi mají situaci o poznání komplikovanější než starší populace obyvatel (pečovatelská služba, odlehčovací služba), ale komunikačním partnerům se jeví i tak dostupnost sociálních služeb dostačující, a to díky sociálním službám z okolních obcí. Komunikační partner KP1 se k dostupnosti sociálních služeb pro rodiny s dětmi vyjadřuje následovně: *„Třešť nedisponuje sociálními službami pro rodiny s dětmi – otázka je, jestli by se v naší obci vůbec nějaké uplatnilo či uživilo? Dostupné sociální služby pro rodiny s dětmi jsou až v Jihlavě a v okolí. Dostupnost je relativně dobrá, ale záleží na typu, zájmu o sociální službu a jejich kapacitě. Například dostupnost azylových domů – stále plné, drahé, velmi těžko lze klienty ihned operativně krizově umístit do jakéhokoliv azylového domu, je-li v azylovém domě zřízeno krizové lůžko, je také vždy obsazené. V některých azylových domech pro rodiny s dětmi je problém, že nepřijímají celé rodiny, ale jenom matku + dítě nebo otce + dítě. Někdy se stává, že rodiny musí být rozděleny! V okolí neexistuje zařízení pro krizovou akutní pomoc a hlavně bezplatnou.“* Obdobně se vyjadřuje i komunikační partner KP6: *„Jmenovitě v Třešti žádná sociální služba není a nefunguje (nevím o ní), takže dostupnost je horší – zejména pro rodiny, které mají slabší sociální a finanční základ. Třešť je na druhou stranu dobře situovaná a je možné se lehce dopravit do Telče a do Jihlavy, kde jsou služby dostupné.“*

V obci působí příležitostně terénní sociální služby především z Jihlavy a Telče. Mezi dojíždějící terénní sociální služby se řadí SOVY, což jsou terénní programy zaměřené na podporu osob ohrožených sociálním vyloučením. Další sociální službou, která poskytuje své terénní služby v obci je kontaktní centrum a novou dojíždějící terénní službou od podzimu 2019 je SASRD Klubíčko, které poskytuje pomoc a podporu rodinám s dětmi, které jsou ohroženy krizovou sociální situací. Obec se teprve seznamuje s jejich fungováním a informace o této specifické službě se dozvídají občané především

na úřadu práce nebo od sociálního pracovníka obce. Komunikační partner KP8 navíc zmiňoval fungování služby rané péče, která dojíždí do obce za dvěma rodinami.

Trs 3: Chybějící sociální služby v obci Třešť

	Občanská poradna	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	Zařízení pro krizovou pomoc	Kontaktní centrum	Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	Nevím/ Žádná sociální služba
KP1			X			
KP2						X
KP3		X		X		
KP4						X
KP5	X					
KP6					X	
KP7	X	X				
KP8	X	X			X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Komunikační partner KP4 hovořil o blízké Telči a především Jihlavě, což jsou obce, které mají k dispozici o poznání více sociálních služeb pro širší veřejnost. Vzdálenost zmíněných obcí od obce Třešť je pro komunikační partnery přijatelná, ale někteří upozorňovali na nízkopříjmové rodiny, pro které může být doprava nákladnou položkou ve výdajích. Mezi sociální služby, které by komunikační partneři uvítali a doposud na území obce postrádají, se řadí především občanská poradna, zařízení pro krizovou pomoc, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi nebo také nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Kromě odpovědí z předchozí věty, reagovali komunikační partneři na otázku „*Jaké sociální služby podle Vás v obci Třešť schází?*“ následovně:

KP4: „*Nedokážu posoudit, zda by někdo individuálně nějakou pomoc neuvítal, ale v širším kontextu je zde pomoc dostatečná. Je to samozřejmě i v důsledku sociální skladby obyvatel – nejsou zde problémové lokality, blízkost krajského města, velké firmy, co zaměstnávají obyvatele.*“

KP3: „Většina sociálních služeb pro rodiny s dětmi se v Třešti nenachází, nicméně si myslím, že Jihlava, popřípadě Telč, je v dostupné vzdálenosti a není tak problém využívat potřebné služby tam. Neznám ve svém okolí ani nikoho, kdo by např. azylový dům nebo službu rané péče potřeboval. Chybí mi tu trochu Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, o jehož výstavbě se v minulosti mluvilo. Na druhou stranu, se jedno nachází v Telči, jedno myslím i v Kostelci u Jihlavy a je otázkou, jestli by ho děti využívaly i v Třešti. Odlehčovací služby by měly být snad součástí nově zřízeného zařízení pro osoby se zdravotním postižením, to bude podle mě velkým přínosem.“

Komunikační partner KP3 upozorňuje poslední větou na skutečnost o nově vznikající službě, jejíž stavba započala v obci Třešť na podzim roku 2018. Jedná se o rekonstrukci dvou rodinných domů, které nově poslouží příspěvkové organizaci Domov Kamélie Křižanov, který zde bude od 1. 4. 2020 ambulantní formou provozovat Denní stacionář v Třešti (Třešť, 2020). Organizace bude poskytovat své služby osobám s mentálním postižením a osobám s mentálním a kombinovaným postižením ve věkovém rozmezí od 18 do 64 let klienta.

Tabulka 3: SWOT analýza služeb a podpůrných aktivit v obci Třešť

	<i>Silné stránky</i>	<i>Slabé stránky</i>
<i>Interní faktory</i>	<ul style="list-style-type: none"> · bohaté kulturní vyžití · dostatečná síť školních zařízení · sociální služby pro seniory · zázemí úřadu práce · plný úvazek sociálního pracovníka v obci · terénní sociální služby 	<ul style="list-style-type: none"> · obec s přenesenou působností · absence zázemí a služeb pro děti a mládež · nedostatek ambulantních sociálních služeb · nevyjasněné kompetence sociálního pracovníka obce
	<i>Příležitosti</i>	<i>Hrozby</i>
<i>Externí faktory</i>	<ul style="list-style-type: none"> · zřízení nízkoprahového zařízení pro děti a mládež · pomoc okolních obcí a služeb · otevření Denního stacionáře v Třešti · zkvalitnění komunikace mezi občany a institucemi · podpora činnosti neziskových organizací 	<ul style="list-style-type: none"> · tvorba rizikových míst v obci · shromažďování rizikových neorganizovaných skupin (především mládeže) · zvyšující se cena dopravy

Zdroj: Vlastní výzkum

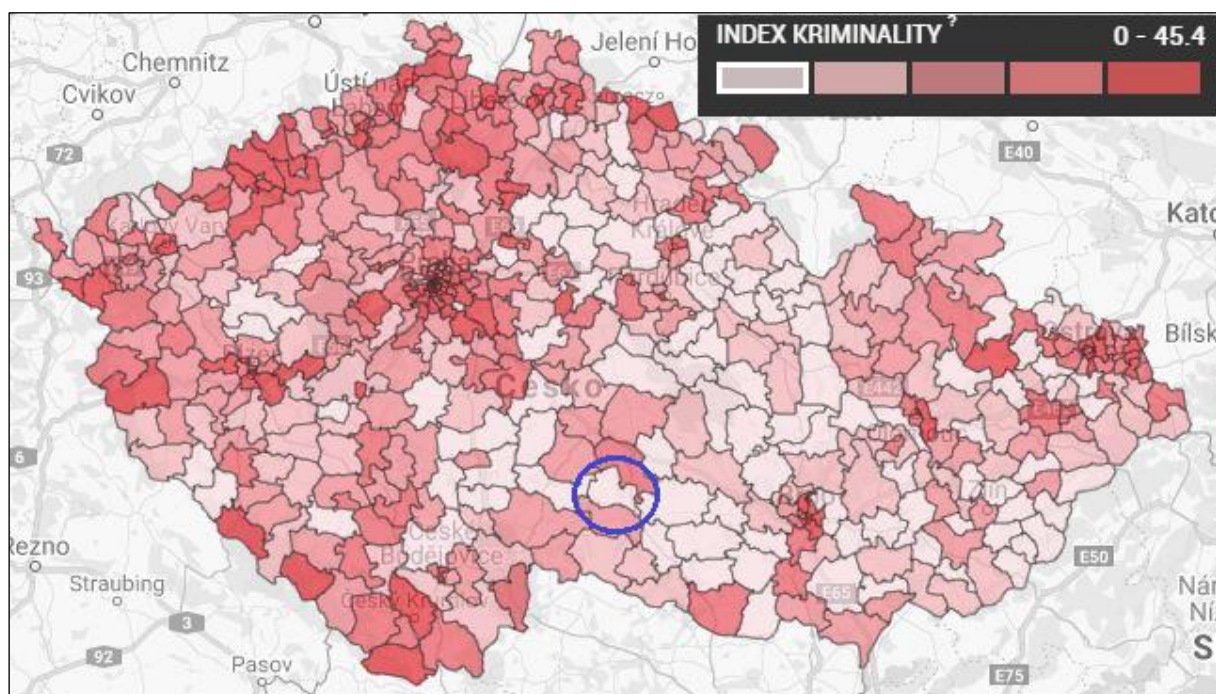
4.3 Bezpečnost obce

Bezpečnost občanů obce Třešť je zajišťována pomocí složek Policie České republiky. Ta má v obci zřízené své obvodní oddělení, ale oddělení Městské policie zde zavedené není (RRA Vysočina, 2007). V obci zajišťuje bezpečnost také hasičský záchranný sbor. V několika volebních programech stran existujících v obci Třešť se objevoval i požadavek na vybudování kamerového systému v rizikových místech obce (např. u vchodu kulturního domu, autobusového nádraží či házenkářského hřiště) jako preventivní opatření na ochranu obyvatel a jako zastrašení před ničením obecního

majetku. K těmto videozáznamům by mělo přístup obvodní oddělení Policie ČR, což by mohlo napomoci při vyšetřování.

Od července 2019 do prosince téhož roku jsou zaznamenány Otevřenou společností (2019) trestné činy spáchané v obci Třešť. Neobjasněných trestných činů bylo v obci 21 a objasněných 49. Především se jednalo o fyzické útoky (celkem 16), tzv. zbývající činy (celkem 41), mezi které se řadí například dopravní nehody, ublížení na zdraví z nedbalosti, zanedbání povinné výživy či podněcování k národnostní a rasové nenávisti. Dále došlo k šesti hlášeným znásilněním a v menších počtech docházelo k vloupání do obydlí, krádežím věcí z automobilů, řízení pod vlivem nebo také k výrobě, držení a distribuci drog. Celkový index kriminality v obci Třešť se v rámci České republiky pohybuje velmi nízko (viz obr. 1).

Obrázek 1 – Index kriminality v OO PČR Třešť v období červenec–prosinec 2019

Zdroj: Otevřená společnost (2019)

Otázky bezpečnosti směřované na komunikační partnery se týkaly toho, jak probíhá v obci práce s osobami závislými na návykových látkách, jak se projevuje kriminalita, delikvence a případně vandalismus v obci a jak často se s těmito patologickými jevy setkávají. Co se týče návykových látek, obec není výjimkou, a i zde se nacházejí případy jejich výroby, distribuce a užívání. Obec Třešť nemá potřebné kompetence k práci s touto specifickou skupinou občanů, nicméně jedenkrát za týden dojíždí do obce terénní služba

kontaktního centra z Jihlavy. Sociální pracovníci kontaktního centra vyhledávají rizikové skupiny, poskytují poradenství, výměnu materiálu a testování, které provádí v dodávce, aby zajistili potřebnou anonymitu klientů. Sídlo zařízení pro drogovou problematiku v obci neexistuje, jak podotýká KP6: „Žádné zařízení v obci bohužel nemáme. Funguje zde ale terénní sociální služba zprostředkovávaná oblastní charitou.“ Jak bylo již zmíněno, tato terénní služba se poskytuje anonymně, z tohoto důvodu o její fungování nemusí vědět značná část občanů, což se projevilo i v některých odpovědích komunikačních partnerů jako například u KP4: „Práce se závislými osobami nijak neprobíhá. Dle zkušeností s organizacemi nabízejícími tuto pomoc ani sami závislí o tuto pomoc nejeví zájem – v Třešti.“ nebo odpověď KP2: „Nevím.“ a také odpověď KP3: „Nevím o tom, že by se tím obec nebo nějaké sociální služby v obci zabývaly.“ Komunikační partner KP8 hovořil o tom, že obec přispívá na fungování terénních programů zacílených na drogovou problematiku a podotýká: „Charita zde provádí nějaké práce s klienty a asi působí dobře, jelikož o této problematice moc nevíme, takže je situace regulovaná. Pro obec je to tenkej led, co může řešit a co už ne.“

Trs 4: Kriminalita, delikvence, vandalismus

	Kriminalita	Vandalismus	Vysoký výskyt	Nízký výskyt	Nevím
KP1				X	X
KP2	X	X	X		
KP3				X	
KP4		X		X	
KP5		X		X	
KP6		X		X	
KP7	X			X	
KP8		X		X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Z odpovědí komunikačních partnerů je ve většině případů patrné, že ani problematika kriminality a vandalismu není obci cizí, ale některé odpovědi se lišily. Znatelná část odpovědí se týkala především páchaného vandalismu v obci, viz trs 4. Komunikační partner KP8 hovořil o kriminalitě a vandalismu v obci následovně: „*Není tu tak velký problém. Občas vytržená lavička, počmáraná zeď. Jsou tu dvě až tři místa, kde prosím policii, aby to vyřešila, ale jde to těžko, protože jedinci utečou. Je to místo za kostelem sv. Kateřiny, u večerky (především děti s pivem), zimní stadion, házenkářské hřiště, kde dělají neskutečnej bordel, koše nikomu nic neříkají, občas jsou stížnosti na hluk. Je to taková sisyfovská práce, máme pracovníka, co tam musí každý den uklízet.*“ Obdobně odpověděl například i KP6: „*Kriminalita se projevuje velmi málo. Co se týče vandalismu, tak na ten člověk narazí vždy. Poházené odpadky, poničené zdi, ploty, lavičky, dětská hřiště apod. Kriminalita jako taková se v Třešti moc nevyskytuje.*“

Tabulka 5: SWOT analýza bezpečnosti v obci

	Silné stránky	Slabé stránky
<i>Interní faktory</i>	<ul style="list-style-type: none"> · nízká kriminalita · pravidelná údržba rizikových míst 	<ul style="list-style-type: none"> · nedostatečný přehled obce o drogové scéně · malá kontrola nad majetkem obce
	Příležitosti	Hrozby
<i>Externí faktory</i>	<ul style="list-style-type: none"> · kamerový systém v obci · aktivita kontaktního centra · fungování PČR 	<ul style="list-style-type: none"> · výroba a distribuce drog · vznik rizikových míst · vandalismus

Zdroj: Vlastní výzkum

4.4 Bydlení v obci Třešť – stabilita, kvalita, dostupnost

Nejprve je potřeba osvětlit, jaké jsou v obci možnosti bydlení a jejich využití. Data v následující tabulce jsou použita ze Statistického lexikonu obcí (2013) publikovaného Českým statistickým úřadem.

Tabulka 6: Základní údaje za obce a části obcí

Obec, část obce	Domy		Byty	
	celkem	rodinné	celkem	obydlené
Třešť	1 439	1 302	2 566	2 204
Buková	34	34	41	29
Čenkov	49	49	60	45
Salavice	67	66	71	52
Třešť	1 289	1 153	2 394	2 078

Zdroj: Statistický lexikon obcí – 2013

Komunikační partneři se měli vyjádřit k cenové dostupnosti bydlení v obci Třešť pro rodiny s dětmi, viz trs 5.

Trs 5: Cenová dostupnost bydlení v obci Třešť

	Cenově dostupné	Cenově špatně dostupné	Nevím
KP1		X	
KP2			X
KP3		X	
KP4		X	
KP5		X	
KP6		X	
KP7			X
KP8	X		

Zdroj: Vlastní výzkum

Z výsledků vyplývá, že většina komunikačních partnerů pociťuje obtížnost získání bydlení za přijatelnou cenu na území obce, ale objevovaly se i názory, že situace není tak kritická, jak ve větších městech, což uvádí například KP4: *„Vzhledem ke krizi, kterou jsme zaznamenali v cenách bydlení z hlediska stoupající úrokové sazby při pořízení hypoték a stoupající ceně nemovitostí, tak některé rodiny na samostatné bydlení nedosáhnou, ale v současné chvíli cena nemovitostí v Třešti je oproti Jihlavě o hodně nižší.“* Podobný názor má i KP5: *„Třešť je z pohledu bydlení cenově dostupnější než Jihlava.“* Jiný pohled na problematiku týkající se cenové dostupnosti bydlení má KP8 a KP1:

KP1: *„Dle mého názoru je sehnat samotné bydlení v obci velmi těžké. Obec disponuje velmi málo s městskými byty, které jsou dlouhodobě obsazené. Občas se uvolní nějaký městský byt či byt v panelovém domě, ale poptávka po bytech převažuje nabídku. Majitelé*

pronajímaných bytů zavádějí kauce plus ještě měsíční nájemné, lidé těžko i na pronájem bytu dosáhnou.“

KP8: „Myslím si, že byty ve vlastnictví města jsou cenově dostupný. Soukromníci mají dražší byty, ale nejsou nedostupný.“

Úzce spjata s cenovou dostupností bývá kvalita bydlení, která se odráží od příjmů rodin a aktuální situací na trhu. Jak podotkl KP8, byty ve vlastnictví obce, jsou pro občany mnohem cenově dostupnější a kvalitu tohoto bydlení může do jisté míry ovlivnit obec v roli pronajímatele. O poznání horší situaci s bydlením mají rodiny nacházející se v hmotné nouzi. Takové rodiny může například trápit zadluženost a hrozící exekuce, což neblaze ovlivňuje kvalitu bydlení, ale i bydlení jako takové, jelikož může hrozit jeho ztráta. Dávky hmotné nouze by měly do jisté míry tvořit tzv. záchrannou sociální síť pro případ, kdy vznikne nějaká sociální událost – v tomto případě neschopnost zabezpečit své potřeby, což může směřovat ke ztrátě dosavadního bydlení z důvodu nedostatku finančních příjmů. Otázka směřovaná na komunikační partnery se zabývala tím, jak vnímají situaci s kvalitou bydlení pro osoby v hmotné nouzi v obci. Jelikož skladba odborné veřejnosti zahrnuje i osoby, které se nepohybují v sociálních službách a není jim známa problematika hmotné nouze, vyjadřovali se ke kvalitě bydlení obecněji.

Trs 6: Situace kvality bydlení osob v hmotné nouzi v obci Třešť

	Příjatečná situace	Špatná situace	Nevím
KP1		X	
KP2			X
KP3		X	
KP4		X	
KP5		X	
KP6			X
KP7	X		
KP8		X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Komunikační partner 7 nepochází ze sociálního prostředí, tak se k situaci s bydlením vyjadřuje následovně:

KP7: „Bydlení ve městě je kvalitní, horší to mají dělníci na ubytovnách. Nevím, jak to funguje s příspěvky. Příspěvky nic neřeší, nejlepší řešení by bylo, aby rodiny neodváděly daně, pro rodiny je to ponižující ukázat své příjmy.“

Velká část komunikačních partnerů se domnívá, že situace s bydlením pro osoby v hmotné nouzi je v obci Třešť horší, viz následující odpovědi:

KP1: „Lidé, kteří byt mají, si i na dávkách hmotné nouze byt nějak udrží a jsou schopni náklady hradit, ale lidé bez bytu a na dávkách hmotné nouze těžko byt získají, protože v první řadě nemají na kauci, která není žádná malá (cca. 20 000,-Kč i více) plus ještě měsíční nájemné dopředu. Takže, lidé na dávkách hmotné nouze nemají šanci vůbec nějaké bydlení sehnat, neboť jim je ještě započítáván příjem tři měsíce zpět, a ne aktuální příjmy. Obec by potřebovala více dostupného kvalitního bydlení.“

KP4: „Město má několik bytů pro občany v nouzi, ale jinak je situace nepříliš utěšená. V plánu prý je nějaký dům postavit.“

KP5: „Jako problematické vidím několik pronajímatelů v obci, kteří pronajímají nevyhovující byty. Na druhou stranu ubytovali i lidi, kteří by jinak byli na ulici, nebo by sháněli ubytování velmi těžko.“

Tabulka 7: SWOT analýza bydlení rodin v obci Třešť

	<i>Silné stránky</i>	<i>Slabé stránky</i>
<i>Interní faktory</i>	<ul style="list-style-type: none"> · finanční příjem · vlastnictví bytu/domu 	<ul style="list-style-type: none"> · nedostatečný finanční příjem · dluhy
	<i>Příležitosti</i>	<i>Hrozby</i>
<i>Externí faktory</i>	<ul style="list-style-type: none"> · cenově dostupnější byty než v Jihlavě · získání ubytování od obce · cenově přijatelné podmínky bytů soukromníků · státní sociální podpora, hmotná nouze 	<ul style="list-style-type: none"> · nízká nabídka bytů · vysoké ceny bydlení · vysoké úrokové sazby · nedostatek obecních bytů · chování soukromníků na trhu s byty

Zdroj: Vlastní výzkum

4.5 Zaměstnanost a nezaměstnanost

V souvislosti s blízkostí Jihlavy, Kostelce u Jihlavy, Telče a dalších obcí, vyjíždí a dojíždí značná část občanů za prací mimo své bydliště, ale i v obci Třešť se nabízí v menší míře pracovní místa a také se zde velké množství subjektů bez zaměstnanců (RRA Vysočina, 2007). V obci Třešť se nachází většinou mikropodniky, malé podniky a střední podniky, které mají maximální kapacitu 249 pracovních míst. Mezi největší zaměstnavatele obce (tedy střední podniky) spadají Vývoj, oděvní družstvo v Třešti, Podzimek a synové s.r.o.

a Eurotech Třešť s.r.o. Vyhodnocení ČSÚ (2011) prezentuje bilanci dojížděky a vyjížděky do zaměstnání za kraje, okresy a města. Konkrétně obec Třešť měla k roku 2011 počet zaměstnaných osob celkem 2 569. Celkový počet dojíždějících do zaměstnání byl 428 osob a vyjíždějících bylo 822. Z čehož vyplývá, že vyjíždějících osob do zaměstnání je o 394 obec vyšší než dojíždějících do obce.

Co se týče nezaměstnanosti, obec Třešť (2020) zveřejnila v únoru výsledky nezaměstnanosti za uplynulý rok 2019, viz obrázek 2.

Obrázek 2: Nezaměstnanost v Třešti

K datu	Celkem nezaměstnaní	Celkem osob ve věku 15–64 let	Podíl nezaměstnaných osob
31. 1. 2019	110 (100)	3 717	2,7 %
28. 2. 2019	115 (104)	3 717	2,8 %
31. 3. 2019	98 (90)	3 717	2,4 %
30. 4. 2019	83 (76)	3 717	2,0 %
31. 5. 2019	79 (73)	3 717	2,0 %
30. 6. 2019	81 (73)	3 691	2,0 %
31. 7. 2019	83 (77)	3 691	2,1 %
31. 8. 2019	77 (72)	3 691	2,0 %
30. 9. 2019	78 (72)	3 691	2,0 %
31. 10. 2019	75 (69)	3 691	1,9 %
30. 11. 2019	73 (65)	3 691	1,8 %
31. 12. 2019	102 (94)	3 691	2,5 %

Zdroj: Třešť (2020)

Z nasbíraných údajů vyplývá, že se nezaměstnanost v obci měnila za rok velmi málo. Pohybovala se okolo dvou procent. Znatelná je zvýšená nezaměstnanost v zimních měsících, což je podle KP8 pravidelně se opakující jev v obci. V zimních měsících se na úřad práce hlásí především pracovníci ze zemědělství a stavebnictví. Komunikační partneři byli dotazováni na to, jak se jim jeví dostupnost pracovních míst v obci Třešť. Následující výsledky jsou zpracovány pomocí vytvořených trsů.

Trs 7: Postoj k dostupnosti pracovních míst v obci

	Nedostatečná dostupnost	Dostatečná dostupnost	Dostupnost rozdílná podle pohlaví	Nevím
KP1	X		X	
KP2				X
KP3			X	
KP4	X			
KP5	X			
KP6	X			
KP7	X			
KP8		X		

Zdroj: Vlastní výzkum

Komunikačním partnerům se jeví dostupnost pracovních míst v obci spíše nedostatečná. KP1 a KP3 rozlišují dostupnost pracovních míst navíc podle toho, zda se jedná o ženu či muže následovně:

KP1: „Dostupnost je malá, v dřívější době bylo pracovních míst v obci více. Teď tady nějaká pracovní místa zůstala, ale jsou převážně pro muže. Ženy či samoživitelky nebo ženy po mateřské dovolené těžko v obci seženou pracovní místo, a to nemluvě o tom, kdyby chtěli či žádali o zkrácený úvazek či na jednu dopolední směnu, to je úplně pasé.“

KP3: „Pro muže je tu podle mě vysoká dostupnost pracovních míst. Jsou tu fabriky, kde mají nedostatek zaměstnanců, pořád někoho hledají. Pro ženy tu je zase poměrně dost pracovních nabídek na pozici prodavačka. Co se týče vysokoškolsky vzdělaných lidí, pro ty tu to je horší, ty musí většinou dojíždět do Jihlavy.“

Komunikační partner KP8 shledává dostupnost pracovních míst v obci za dostatečnou. Zmínil, že míra nezaměstnanosti je nízká a v obci se nachází i pracovníci z jiných zemí (především z Ukrajiny), což dokazuje, že nabídka práce je zde dostačující i pro osoby,

kteřé neřijí v obci. Dále podotkl, ře osoby, kteřé v obci pracovat nechtějí nebo nezískali pracovní místo, dojíždějí do Kostelce u Jihlavy (zde Kostelecké uzeniny a.s.) nebo do Jihlavy, kde je velkým zaměstnavatelem například společnost Bosch Diesel s.r.o. a také Automotive Lighting s.r.o.

Tabulka 8: SWOT analýza zaměstnanosti v obci

	<i>Silné stránky</i>	<i>Slabé stránky</i>
<i>Interní faktory</i>	<ul style="list-style-type: none"> · nízká míra nezaměstnanosti · existence větších podniků · stabilní počet zaměstnaných · dostupnost pracovních míst pro muže 	<ul style="list-style-type: none"> · nedostatek pracovních míst · stabilní počet zaměstnaných · zvýšená nezaměstnanost v zimě · nedostupnost pracovních míst pro ženy a vysokoškolsky vzdělané
	<i>Příležitosti</i>	<i>Hrozby</i>
<i>Externí faktory</i>	<ul style="list-style-type: none"> · dojíždění za prací · nárůst pracovníků jiné národnosti 	<ul style="list-style-type: none"> · nárůst pracovníků jiné národnosti · odliv vysokoškolsky vzdělaných · růst nezaměstnanosti

Zdroj: Vlastní výzkum

5 DISKUSE

Tato diplomová práce se zabývá dostupností sociální pomoci rodinám s nezaopatřenými dětmi v obci. **Hlavním cílem** této práce bylo navrhnout opatření reflektující sociální problémy v obci Třešť. Cíl doplňuje **hlavní výzkumná otázka**: Jaké jsou možnosti řešení nepříznivé sociální situace občanů? Aby byl hlavní cíl naplněn, bylo potřeba stanovit další dílčí cíle, jež jsou blíže popsány níže. S ohledem na cíle práce byla také koncipována vedlejší výzkumná otázka: Jaká je situace sociální pomoci obce Třešť z pohledu odborné veřejnosti?

Sociální problémy, které ohrožují sociální stabilitu a soudružnost obce rozčlenili Víšek s Průšou (2003) do několika skupin faktorů. Jedná se o demografické faktory, mezi které se řadí stárnutí populace, klesající sňatečnost, nízká porodnost a vysoká rozvodovost. Další faktory jsou územní faktory, a to především sídelní struktura a velikost obce, což ovlivňuje výskyt sociálně rizikových skupin a možnosti řešení jejich problémů. Dále působí na stabilitu obce sociálně-ekonomické faktory jako je vzdělanostní struktura občanů, závislost na sociálních dávkách, nezaměstnanost a chudoba (Víšek, Průša, 2003).

Dílčími cíli diplomové práce bylo zmapovat sociální problémy rodin s nezaopatřenými dětmi a také zmapovat, jak se dané problémy v obci Třešť řeší. Sociální problémy vyskytující se v obci Třešť jsou dle šetření úzce spjaty s výše vyjmenovanými faktory. Jeden z častých sociálních problémů v obci je podle komunikačních partnerů zadluženost některých občanů a hrozící exekuce. Z pěti rozhovorů s komunikačními partnery bylo zjištěno, že lidé ocitající se ve finanční tísní, vyhledávají pomoc především na obecním úřadě, jehož funkci popsal například KP1: „*Na obecním úřadě jim je poskytnuta základní sociální poradenská činnost, následně nabídnuta i další odborná pomoc, nabídnuta spolupráce, nabídnuta pomoc například s vyřízením dávek státní sociální podpory, dávek hmotné nouze, s evidencí na ÚP s vyřízením důchodu. Obec v rámci sociální práce a zákona spolupracuje s úřadem práce.*“ Dále jsou občané odkazováni na občanskou poradnu sídlící v Jihlavě (cca 17 km od obce Třešť), případně se snaží získat pomoc na úřadu práce (zmíněném již v odpovědi KP1), který má zřízenou pobočku přímo v obci Třešť.

Sociální problém, který vyplývá především z nedostatku financí či zadluženosti některých občanů, je ztráta bydlení. Na základě dat z výzkumného šetření lze uvést, že pokud občané, kteří přišli o bydlení, nemají dostatečnou oporu v příbuzných či známých,

vyhledávají pomoc na úřadu práce, ale často přicházejí žádat o pomoc také na obecní úřad, kde jim je poskytnuto řešení jejich bytové situace pomocí obecních bytů. Otázkou však bývá, zda má obec k dispozici volný byt ve stejný čas, kdy rodina žádá o pomoc, což se stává velmi ojediněle, na což naráží KP1: *„Sehnat samotné bydlení v obci velmi těžké, obec disponuje velmi málo s městskými byty, které jsou dlouhodobě obsazené. Občas se uvolní nějaký městský byt či panelový dům, ale poptávka po bytech převažuje nabídku.“*

Nezaměstnanost jako sociální problém se v obci také objevuje, ale její výskyt se zvyšuje především v zimním období, kdy se na úřad práce přihlásí občané pracující v zemědělství a dalších sezónních zaměstnáních. Jelikož je obec Třešť cca pětitisícové město a nenachází se zde dostatek pracovních míst, a to především pro vysokoškolsky vzdělané, bylo zjišťováno, jaká je nezaměstnanost v obci a jaká je podle odborné veřejnosti dostupnost zaměstnání v obci. Počet nezaměstnaných osob se za rok 2019 pohyboval od 73 do 115 občanů (Třešť, 2020). Podle údajů uvedených na ČSÚ (2011) vyjíždí necelý tisíc občanů do zaměstnání z obce, hojně zastoupení mají v obci živnostníci a velká část občanů pracuje odvětví průmyslu (např. oděvní, strojírenský), ale i tak se jevila odborné veřejnosti dostupnost pracovních míst v obci jako nedostatečná, a to především pro občany s vyšším vzděláním (viz trs 7).

Okrajově se ve sdělení komunikačních partnerů objevoval problém s rizikovými dětmi a mládeží a jejich neorganizovaným trávením volného času především spojeným s ničením cizího majetku, užíváním návykových látek nebo alkoholu. Tento nežádoucí jev se snaží řešit obec pomocí častého úklidu v rizikových místech nebo také tím, že situaci oznámí na obvodní oddělení Policie ČR, které se následně snaží problémy řešit, což má pouze krátkodobý účinek a zásah se musí opakovat, o čemž hovořil KP8: *„Občas vytržená lavička, počmáraná zeď. Jsou tu dvě až tři místa, kde prosím policii, aby to vyřešila, ale jde to těžko, protože jedinci utečou. Je to místo za kostelem sv. Kateřiny, u večerky (především děti s pivem), zimní stadion, házenkářské hřiště, kde dělají neskutečnej bordel, koše nikomu nic neříkají, občas jsou stížnosti na hluk. Je to taková sisyfovská práce, máme pracovníka, co tam musí každý den uklízet.“* Celková bezpečnost obce je na velmi dobré úrovni ve srovnání s dalšími okrsky (Otevřená společnost, 2019). Občas se zde objeví problémy s výrobou, distribucí a užíváním drog, které řeší v obci buď pravidelně terénní sociální služba kontaktního centra z Jihlavy, nebo v naléhavých případech Policie ČR. Z rozhovorů zachycených v trsu 4 je zřejmé, že nejtíživějším

problémem obce je vandalismus, a to především tvorba nepořádku a ničení soukromého i obecního majetku. Tento problém je přisuzován dětem a mládeži, kteří k těmto činům využívají svůj volný čas. S určitou pravidelností dochází k vandalismu na čtyřech místech obce – bývalý zimní stadion, večerka v blízkosti náměstí, autobusové nádraží sousedící s náměstím a kostel sv. Kateřiny také v blízkosti náměstí. Řešení této situace je do jisté míry komplikované, jelikož se problém objevuje opakovaně v jiný čas nebo na jiném místě, o čemž hovořil KP8. Situaci se snaží řešit také obvodní oddělení Policie ČR nebo obec pravidelným úklidem a opravami, ale zvažuje se, že se na riziková místa pořídí kamery, pokud se na nich zastupitelstvo shodne.

Výsledky empirického výzkumu dále neprokázaly, že by se v obci Třešť objevoval problém sociálně vyloučených lokalit, ale odhalily, že se zde v menším počtu nacházejí rodiny, které jsou ohroženy sociálním vyloučením. Víšek s Průšou (2012) uvádějí čtyři typy osob, které jsou znatelně ohroženy sociálním vyloučením. Jedná se o osoby závislé na drogách, osoby po propuštění z výkonu trestu, bezdomovce a matky s dětmi. Z provedených rozhovorů vyplynulo, že sociální vyloučení v obci ohrožuje především rodiny s nízkými příjmy, nezaměstnaní a rodiny romského etnika.

Druhým **dílním cílem** bylo zmapovat aktuální stav sociální pomoci v obci Třešť. Sociální pomoc v obci se na základě názorů komunikačních partnerů dá rozdělit na dvě části, a to na zajištění potřebných sociálních služeb pro rodiny s dětmi a zajištění dávek, pokud občan splňuje podmínky pro vyplacení dávky. Rodiny, které se stávají adresáty sociální pomoci, upřesňuje Šimák (2013) jako například dlouhodobě nezaměstnané členy rodiny, nízkopříjmové či rozvrácené rodiny, osoby v mimořádné životní situaci, osoby bez domova či osoby se zdravotním postižením v rodině.

Pomocí rozhovoru s odbornou veřejností byl zjišťován aktuální stav sociálních služeb v obci. Víšek s Průšou (2012) vytyčují, jak by měla vypadat vybavenost území sociálními službami, jež ovlivňují sociální kvalitu lokality a uspokojování sociálních potřeb obyvatel. Kromě samotné přítomnosti sociálních služeb se zaměřují na jejich dostupnost (finanční, územní a dopravní), návaznost, informovanost občanů o možnostech sociální pomoci, dále se zaměřují na kvalitu výkonu služeb a ekonomickou efektivnost neboli únosnost. Obec Třešť je obec s pověřeným obecním úřadem, jenž vytváří relativně početné diferenciované sociální skupiny, ale některé potřeby určitých skupin obyvatel nedokáže zabezpečit na profesionální úrovni. Konkrétně přítomnost sociálních služeb

pro rodiny s dětmi se ukázala v obci jako velmi nízká. Obec zřizuje pouze pečovatelskou službu pro starší občany a aktivity, které poskytuje Centrum pro rodinu a sociální péči Třešť, nelze chápat jako činnosti sociální služby. Z výsledků (viz podkapitola 4.2) však vyplývá, že dostupnost sociálních služeb je dostačující. Respektive ty služby, které občané nezískají v obci, vyhledávají v nedaleké Jihlavě, kde je pestrá nabídka sociálních služeb. Toto koresponduje s názorem Víška a Průši (2012), kteří konstatují, že dostupnost sociálních služeb ovlivňuje do jisté míry také právě ona spádovost. Jak bylo řečeno, občan musí v některých případech za sociální službou vyjet ze své obce. Víšek s Průšou (2012) hovoří o prvním kroku, kterým může být pro občana forma telefonního kontaktu s odborným pracovníkem, který mu poskytne potřebnou pomoc a informace.

Víšek s Průšou (2012) také vymezují důvody, podle kterých se může potřeba a dostupnost sociálních služeb v konkrétních místech lišit. Potřeba se diferencuje například podle velikosti obce, charakteru sídelní struktury (město, venkov), podle zdravotního stavu, podle pozice místa v dopravní infrastruktuře, průmyslu nebo také podle ekonomických, historických či geografických důvodů.

Zhoršenou dostupnost především finanční k sociálním službám mají podle odborné veřejnosti nízkopříjmové rodiny, což zmiňuje například KP6: *„Jmenovitě v Třešti žádná sociální služba není a nefunguje (nevím o ní), takže dostupnost je horší – zejména pro rodiny, které mají slabší sociální a finanční základ.“* Pokud v obci sociální službu nenaleznou a chtějí svou nepříznivou sociální situaci i tak řešit, nabízí se možnost hledat pomoc mimo obec. Informovanost občanů o možnostech sociální pomoci je přijatelná. Nabídka pomoci a poradenství je nabízena v internetové i tištěné podobě, ale většinu informací si občané zjišťují přímo na obecním úřadu nebo úřadu práce, který má v obci Třešť pobočku. Sociální služby, které podle odborné veřejnosti v obci schází, jsou především zařízení pro krizovou pomoc, občanská poradna, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (viz trs 3).

Sociální problémy jedinců jsou často specifické a týkají se menšího počtu občanů, ale jak uvádí Víšek s Průšou (2012), i oni mají právo na pomoc. Podotýkají, že potřeba sociální služby se v některých případech projeví až po jejím zřízení v obci. Především se jedná o situaci spjatou se službami sociální prevence, například o nízkoprahová zařízení, kontaktní centra nebo sociální služby pro osoby bez domova. Z rozhovorů s odbornou veřejností bylo zjištěno, že v obci schází zázemí pro starší děti a mládež, což uvedli

například komunikační partneři KP3 a KP8. KP3: „*Chybí mi tu nějaké aktivity pro starší děti – vyřešilo by to např. nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, které by mohly starší děti navštěvovat a kde by mohly smysluplně trávit volný čas se svými vrstevníky.*“ KP8: „*Nevím, co by rodinám mělo chybět, ale vnímám jako velký problém, i když to není pro celé rodiny, tak chybějící nízkoprahové zařízení pro děti a mládež pro vyplnění volného času této skupiny.*“ Konkrétně nízkoprahové zařízení pro děti a mládež v obci není, už se několikrát objevil požadavek i ve volebních programech stran obce, ale prozatím se tento typ zařízení nezřídil.

Se sociální pomocí je také úzce spjato živobytí a bydlení občanů v obci Třešť. Odborná veřejnost se vyjadřovala k cenové dostupnosti bydlení pro rodiny s dětmi. Výsledky prokázaly, že je pro rodiny s dětmi náročné sehnat cenově dostupné bydlení v obci Třešť, ale ve srovnání s většími obcemi, jsou zde ceny přijatelnější, což například podotknul KP4: „*Vzhledem ke krizi, kterou jsme zaznamenali v cenách bydlení z hlediska stoupající úrokové sazby při pořízení hypoték a stoupající ceně nemovitostí, tak některé rodiny na samostatné bydlení nedosáhnou, ale v současné chvíli cena nemovitostí v Třešti je oproti Jihlavě o hodně nižší.*“ Pro rodiny je finančně velmi složité splňovat podmínky pronajímatele, který často žádá vysoké kauce. Rodiny mají možnost žádat o obecní byt, který bývá levnější, ale v současnosti poptávka převažuje nabídku těchto bytů, které jsou mnohdy obsazené dlouhodobě a málokterý se uvolní, na což upozorňoval například KP1 následovně: „*Dle mého názoru je sehnat samotné bydlení v obci velmi těžké, obec disponuje velmi málo s městskými byty, které jsou dlouhodobě obsazené. Občas se uvolní nějaký městský byt či panelový dům, ale poptávka po bytech převažuje nabídku. Majitelé pronajímaných bytů zavádějí kauce plus ještě měsíční nájemné, lidé těžko i na pronájem bytu dosáhnou.*“

Co se týče kvality bydlení, zjišťovala jsem, jaká je situace kvality pro osoby v hmotné nouzi. Bylo zjištěno, že tato problematika není řešena k uspokojení občanů. O poznání horší situaci mají osoby, které se nacházejí v hmotné nouzi a zároveň nejsou vlastníky bytu či domu. Tito občané získají velmi těžko byt, kterému navíc pronajímatel nastavil kauci, kterou si občan s nedostatečnými příjmy nemůže dovolit zaplatit. V obci se nachází také pronajímatelé, kteří nabízejí ubytování cíleně osobám, které pobírají nějaký typ dávky, ať už se jedná o hmotnou nouzi nebo například o příspěvek na bydlení či péči. Někteří z těchto pronajímatelů mají bohužel méně kvalitní byty, do kterých se však osoba v hmotné nouzi nastěhuje, protože jí nezůstává moc jiných možností.

Zákon č. 128/2000 Sb. vymezuje obci samostatnou působnost, do které spadá i snaha tvorby podmínek pro rozvoj sociální péče a uspokojování potřeb svých občanů. Mezi potřeby občanů se řadí například rozvoj zdraví, dopravy, potřeba informací, vzdělávání a také právě uspokojování potřeby bydlení. Toto uspokojování potřeby bydlení není však blíže definováno a obec nemá povinnost ze zákona řešit každou konkrétní situaci občana.

Na základě provedeného šetření mezi odbornou veřejností a na základě znalosti daného regionu se domnívám, že by dané situaci prospěla následující opatření:

Zlepšit dostupnost informací a odborného sociálního poradenství

Obec Třešť do jisté míry postrádá odborné sociální poradenství (např. služby občanské poradny) zaměřené na občany, kteří se dostanou do finančních problémů. Otázkou je, jak často by byla potřeba tuto službu zajišťovat. V obci by se mělo vytvořit zázemí pro působení sociálního pracovníka (např. z občanské poradny či sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi), který by do obce dojížděl a poskytoval pravidelně (např. 1x za dva týdny) konzultace. S odborným poradenstvím je i úzce spjata informovanost o nabízené službě. Domnívám se, že finanční problémy, dluhy, exekuce apod. občan dlouho skrývá ze studu a celá jeho situace se zhoršuje až do fáze, kdy může přijít i o bydlení. Povědomí o sociální službě, která poskytuje pomoc osobám s finančními problémy, je velmi důležité pro včasnou intervenci a řešení situace občana. Dnešní doba poskytuje několik možností přenosu informací – tištěná podoba (měsíčník obce, letáky do schránek, plakáty, ...), webové stránky obce, sociální síť obce i soukromých osob. Důležitá je i aktualizace a pravidelnost přenosu informací, jelikož se finanční problémy neobjevují všem občanům zároveň. Z tohoto důvodu by se potřebná telefonní čísla a odkazy na sociální služby měly pravidelně zveřejňovat. Samozřejmě se nejedná pouze o problematiku finanční, ale například rodinnou, kterou řeší například sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Obec by mohla navázat kontakty s terénními sociálními službami, které do obce dojíždějí za klienty a více spolupracovat na informovanosti občanů, případně společně vytvořit preventivní programy či besedy pro děti, mládež i dospělé. Konkrétně by se mohlo jednat o užší spolupráci obce s Centrem U Větrníku – kontaktním a poradenským centrem pro osoby ohrožené drogovou závislostí, Klubíčkem (SASRD) či Centrem primární prevence Vrakbar Jihlava. Všechny zmíněné služby jsou zřizovány Oblastní charitou Jihlava.

Zajistit výplň volného času pro starší děti a mládež

I když je nabídka volnočasových aktivit pestrá (DDM, ZUŠ, Sokol apod.), v obci se „potulují“ jedinci, kteří kroužky nevyužívají a spíše tráví čas rizikovými aktivitami (návykové látky, nebezpečné hry, hlučná hudba, ...). Tento rizikový způsob života by bylo možné omezit alespoň u některých jedinců například výstavbou víceúčelového hřiště pro starší děti a mládež. Rodiny s malými dětmi v obci Třešť vyžití nacházejí. V obci se však nachází právě i ony dospívající děti, kterým rodiče nechtějí či nemohou zajistit vyžití z kapacitních či finančních důvodů nebo samo dítě nemá zájem o organizované trávení volného času. V obci Třešť se nachází dvě umělá fotbalová hřiště, což je nedostačující volnočasový prostor ve chvíli, pokud není dospívající jedinec příznivcem míčových her a jiných sportů, ke kterým jsou hřiště určena. Tento problém by se mohl vyřešit již několikrát zmiňovaným nízkoprahovým zařízením pro děti a mládež nebo například výstavbou víceúčelového hřiště zaměřeného na zájmy starších dětí a mládeže (např. parkour či workout hřiště).

Zlepšit dostupnost bydlení

Pro nízkopříjmové rodiny. Nízkopříjmové rodiny stěží dosáhnou na koupi domu či pozemku bez půjček. Podle některých komunikačních partnerů jsou vzhledem k minimální mzdě ceny na pořízení bydlení přemrštěné. Komunikační partner KP6 upozorňoval na situaci s dostupností bydlení v obci následovně: „*Dostupnost bydlení není skoro žádná, a pokud se objeví možnost pronájmu či koupě, jsou ceny nastaveny velmi vysoko, většinou neúměrně ke kondici nemovitosti.*“ Většina nemovitostí v obci Třešť je v soukromém vlastnictví, samotná obec disponuje velmi malým počtem bytů (dlouhodobě obsazených). Situaci s nedostatkem dostupných bytů pro nízkopříjmové rodiny by mohlo pomoci navýšení počtu obecních bytů, které jsou většinou za přijatelnou cenu a bez absurdních či nevýhodných podmínek, které si kladou někteří vlastníci. Ve chvíli, kdy má občan navíc dluhy, je pro něj mnohem složitější získat důstojné a levnější bydlení i v obecním bytě než občan bez dluhů. Opletalová et al. (2019) uvádí, že osoby nacházející se v exekuci jsou ohroženy ztrátou bydlení – až 90 % osob přichází o své bydlení v důsledku zadlužení. Obec by mohla zlepšit dostupnost bydlení také například rozšířením pozemků a následnou výstavbou bytových domů či rodinných domů. Ministerstvo pro místní rozvoj (2020) poskytuje v rámci programu „Technická infrastruktura“ na žádost obce dotaci, jež podporuje rozšíření zainvestovaných pozemků

pro výstavbu domů. Jedná se o účelovou investiční dotaci pro obce na zajištění pozemní komunikace, vodovodu a kanalizace. Pro rok 2020 činí výše dotace na jeden zainvestovaný stavební pozemek 80 tisíc Kč.

Pro nově vznikající rodiny. Mladé nově vznikající rodiny mají v obci Třešť nevýhodnou pozici. Tyto rodiny vstupují do společného bydlení s relativně malým kapitálem a ztíženou pozicí při sjednávání půjček. V okolí obce vznikají nové parcely pro stavbu domů, ale tyto parcely jsou samy o sobě velmi drahé. Velká část mladých rodin se z těchto důvodů uchyluje ke koupi či pronájmu bytu (převážně v panelových domech). Jelikož jsou byty v obci Třešť téměř nedostupné a trvale obydlené, dochází k odlivu mladých občanů do jiných obcí. Situaci by mohlo vyřešit již zmiňované navýšení počtu obecních bytů nebo regulace cen prodávaných parcel, což je problematické, pokud parcely prodává soukromá osoba.

Jako prevence proti odlivu občanů s vyšším vzděláním z obce. Tento odliv může úzce souviset s odlivem mladých rodin, ale také s nedostatkem pracovních míst pro občany s vyšším vzděláním. Pokud zde tyto občany nenaleznou výhodné podmínky pro bydlení, stěhují se do míst jejich zaměstnání mimo obec, což s sebou nese určité riziko zvýšení finančních výdajů a následné sociální problémy. Může se také stát, že se odstěhují do místních částí obce Třešť, kde může být bydlení levnější, ale za cenu toho, že musí za zaměstnáním vyjíždět, což může náklady rodiny zase zvýšit.

Snížení míry vandalizmu v obci

Obec Třešť se dle zkušeností autorky vandalizmem příliš nevymyká okolním obcím. Potýká se s několika místy, kde se pravidelně vytváří odpad, je poničený majetek obce či soukromníků atp. Obci i obvodnímu oddělení Policie ČR jsou tyto místa známa a snaží se s nimi marně bojovat. Z rozhovorů vyplynulo, že se jedná převážně o dospívající děti, které často vyhledávají rizikový způsob života (převážně alkohol a kouření). Řešením pro obec by mohlo být zajištění alespoň dvou asistentů prevence kriminality. Tito asistenti by spolupracovali s Policií ČR a pravidelně by dohlíželi na vytipovaná místa obce.

V diplomové práci jsem se snažila zodpovědně odpovědět na stanovené výzkumné otázky a dosáhnout vymezených cílů. Pro výzkum byla zvolena kvalitativní metoda pomocí rozhovorů s osmi komunikačními partnery. Z tohoto důvodu nelze výsledky považovat

za obecně platná fakta. Co se týče navržených opatření, jsem si vědoma, že mají svou finanční náročnost pro obecní a zčásti i krajský rozpočet. Konkrétní vyčíslení jednotlivých úkonů nebylo předmětem této diplomové práce. V přílohách jsou uvedeny pouze mzdové náklady obce na jednoho sociálního pracovníka (viz Příloha č. 1) dle zveřejněných platových tabulek (Kurzy.cz, 2020) a následně odhadované náklady na provoz nízkoprahového zařízení pro děti a mládež v obci (viz Příloha č. 2).

6 ZÁVĚR

Diplomová práce se zaměřovala na rodiny s nezaopatřenými dětmi nacházejícími se v nepříznivé sociální situaci v obci Třešť. Některé rodiny žijící v obci se potýkají se sociálními problémy, jako jsou například nezaměstnanost, finanční tíseň, zadluženost, ztráta bydlení, sociální vyloučení a další. Otázkou je, jak se tyto rodiny se svou nepříznivou situací vypořádávají, když se v obci nenachází odborná pomoc, která by se zabývala sociálními problémy, jež mají dopad na fungování celých rodin.

Hlavním cílem práce bylo navrhnout opatření reflektující sociální problémy v obci Třešť. Cíl byl doplněn o dva další doplňující dílčí cíle, které se zaměřovaly na mapování aktuálního stavu sociální pomoci v obci a mapování sociálních problémů s možnostmi, jak se tyto problémy mohou řešit. Byly položeny také dvě výzkumné otázky, které posloužily ke zjišťování situace sociální pomoci v obci a ke zjišťování možností, jakými řeší občané svou nepříznivou situaci. Snahou bylo nalézt odpovědi na výzkumné otázky a dosáhnout stanovených cílů diplomové práce. Problematika rodin nacházejících se v nepříznivé sociální situaci je velice široká a obsahuje bezesporu další zajímavé pohledy a řešení, která by se dala dále rozpracovat.

Získaná data byla sesbírána pomocí polostrukturovaných rozhovorů s osmi komunikačními partnery vybraných účelovým výběrem z řad odborné veřejnosti pracující či žijící v obci. Vzhledem k nízkému počtu komunikačních partnerů a zvolenému typu výzkumu nelze výsledky považovat za obecně platná fakta. Tyto výsledky poskytují určitý náhled na aktuální situaci rodin, které se potýkají se sociálními problémy. Mezi nejčastěji zmiňované sociální problémy v obci se řadí například zadluženost, nízká dostupnost kvalitního bydlení, sociální vyloučení některých rodin v obci. První instancí, kde tyto rodiny velmi často vyhledávají pomoc, je obecní úřad, který se snaží nepříznivou situaci občana vyřešit, nebo je občan odkázán na sociální služby nacházející se v jiné obci (například občanská poradna a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v Jihlavě).

Práce by mohla být přínosem pro zástupce z řad obce, kterým není lhostejná situace rodin s nezaopatřenými dětmi v obci Třešť. Myslím si, že volnočasových činností pro rodiny s dětmi je v obci dostatečné množství, ale ve chvíli, kdy se rodina potýká s problémy ohrožující její fungování, je potřeba odbornější pomoc, kterou často nalézají mimo obec Třešť, což obnáší riziko, že rodiny z různých důvodů (např. nedostatečných financí,

vzdálenosti pomoci, času, náročnosti řešení) zanedbají nebo odmítnou řešit svou tíživou situaci. Domnívám se, že dostupnost sociální pomoci (především sociálních služeb) a informovanost občanů o možnostech pomoci je pro řešení nepříznivé sociální situace podstatným krokem k brzké intervenci a k následnému úspěšnému řešení situace rodin. Práce by také mohla být inspirací pro realizaci rozsáhlejšího výzkumného šetření s větším počtem komunikačních partnerů z řad odborné veřejnosti nebo také z řad rodin postižených nepříznivou sociální situací.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Agentura pro sociální začleňování, 2016. Problémy související s bydlením sociálně vyloučených obyvatel a návrh jejich řešení [online]. MMR ČR [cit. 2019-11-11].

Dostupné z:

https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/2016_asz_problemy_souvisejici_s_bydlenim_v_soc_vyl_obyvatel_a_navrh_jejich_reseni-pdf/

Agentura pro sociální začleňování, 2018. *Oblasti podpory* [online]. MMR ČR [cit. 2019-11-11]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/>

Alzheimer centrum, 2019. *Jihlava* [online]. Alzheimercentrum pp s.r.o. [cit. 2019-11-11].

Dostupné z:

<https://www.alzheimercentrum.cz/pobocka/jihlava.html>

ASMUSSEN, K., et al., 2020. *Adverse childhood experiences: What we know, what we don't know, and what should happen next* [online]. Early Intervention Foundation. [cit. 2020-03-02]. Dostupné z:

<https://www.eif.org.uk/report/adverse-childhood-experiences-what-we-know-what-we-dont-know-and-what-should-happen-next>

Bílý kruh bezpečí, o.s., 2007. *Domácí násilí* [online]. BKB. [cit. 2019-11-11]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>

CRSP, 2019. *CRSP Třešť* [online]. Centrum pro rodinu a sociální péči. [cit. 2019-11-11]. Dostupné z: <https://www.crsp.cz/crsp-trest/>

ČSÚ, 2011. Regionalizace dojížděky do zaměstnání podle výsledků sčítání lidu – 2011 [online]. Český statistický úřad. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/csu/czso/regionalizace-dojizdky-do-zamestnani-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-1nlhwfyvuv>

ČSÚ, 2019. *Demografická ročenka měst – 2009 až 2018* [online]. Český statistický úřad. [cit. 2019-11-11]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/csu/czso/mesta-v-cr-pism-s-az-u-2hsqrqgz44>

DINCĂ, M., LUCHES, D., 2018. Work Integration of the Roma: Between Family and Labor Market. Department of Sociology. 10(5), 1-12, doi:10.3390/su10051495

DOOLAARD, F. T., et al., 2020. Get out or stay out: How the social exclusion process affects actors, but not targets. *Journal of Experimental Social Psychology*. 2020(88), 1-11, doi: 10.1016/j.jesp.2019.103946.

ESF ČR, 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR* [online]. Praha. 99 s. [cit. 2019-11-21]. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/documents/21802/791224/Anal%C3%BDza+soci%C3%A1ln%C4%9B+vylou%C4%8Den%C3%BDch+lokalit+v+%C4%8CR/65125f3c-3cd9-4591-882b-fd3935458464>

FISCHER, S., ŠKODA, J., 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. vydání. Praha: Grada. Psyché (Grada). 231 s. ISBN 978-80-247-5046-0.

HANUŠOVÁ, J., 2006. *Násilí na dětech - syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80-86991-78-4.

HENDL, J., 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vydání. Praha: Portál. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

HERMAN, M., 2008. *Najděte si svého manžana*. 3. vydání. Olomouc: Hanex. 233 s. ISBN 978-80-260-6317-9.

HŮRKA, P., 2018. Nezaopatřenost dítěte. In: ŠTANGOVÁ, V. et al. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., s. 15. ISBN 978-80-7380-700-9.

Charita ČR, 2017. *Finanční situace rodin s nezaopatřenými dětmi v ČR jaro 2017* [online]. Charita ČR [cit. 2019-11-11]. Dostupné z: <https://www.charita.cz/res/archive/023/002657.pdf?seek=1517396428>

JIHLAVA, 2019. *Všeobecné informace* [online]. Jihlava [cit. 2019-11-11]. Dostupné z: <https://www.jihlava.cz/vseobecne-informace/d-1582>

KHANCHANA, R., 2020. An Analysis on Child Abuse and Neglect By Parents and Caregivers. *Our Heritage Journal*. 68(1), 4544-4549, ISSN: 0474-9030.

KURZY.CZ, 2020. *Platové tabulky 2020* [online]. Kurzy.cz, spol. s r.o. [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/platy/platove-tabulky/>

MATĚJČEK, Z., 2008. *Co děti nejvíc potřebují*. 5. vydání. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. 108 s. ISBN 978-80-7367-504-2.

MATĚJČEK, Z., 2017. *Rodiče a děti*. Praha: Vyšehrad. 353 s. ISBN 978-80-7429-859-2.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., 2002. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada. Pro rodiče. 127 s. ISBN 80-247-0332-7.

MAS TŘEŠŤSKO, 2016. *IROP 2014-2020* [online]. MAS Třešťsko [cit. 2019-11-11]. Dostupné z: <http://www.mastrestsko.cz/irop-2014-2020/>

MATOUŠEK, O., 2007. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál. 183 s. ISBN: 978-80-7367-310-9.

MATOUŠEK, O., et al., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. 384 s. ISBN: 80-7178-548-2.

Mikroregion Třešťsko, 2018. *Veřejné služby v mikroregionu* [online]. Mikroregion Třešťsko [cit. 2019-11-11]. Dostupné z: <https://www.trestsko.cz/>

MINAROVIČOVÁ, K., 2018. *Sociální práce s ohroženými a dysfunkčními rodinami*. Nitra. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. 90 s. ISBN: 978-80-558-1347-9.

MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINA TŘEŠŤSKO, 2016. *Seznamte se s MAS Třešťsko* [online]. MAS Třešťsko [cit. 2019-11-11]. Dostupné z: <http://www.mastrestsko.cz/o-nas/>

MMR, 2020. *Program Podpora bydlení pro rok 2020* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj. [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://mmr.cz/cs/narodni-dotace/podpora-bydleni/program-podpora-bydleni-pro-rok-2020>

- MPSV, 2015. *Slovník sociálního zabezpečení 2015* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2019-11-21]. Dostupné z:
https://www.cssz.cz/documents/20143/99569/Slovník_MPSV.pdf/4f4902ec-fad6-d143-a213-f6673215f5df
- MPSV, 2019. *Registr poskytovatelů sociálních služeb*. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2019-11-11]. Dostupné z:
http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1574109252601_1
- MVČR, 2019. *Identifikace zásadních problémů v oblasti sociálního vyloučení* [online]. MVČR. [cit. 2019-11-18]. Dostupné z:
<https://www.mvcr.cz/clanek/prace-s-detmi-socialne-znevychodnenymi.aspx>
- MVČR, 2009. *Sociální vyloučení: Dobrá praxe a řešení. Manuál pro obce* [online]. MVČR. [cit. 2019-11-18]. Dostupné z:
<https://www.mvcr.cz/clanek/prace-s-detmi-socialne-znevychodnenymi.aspx>
- NCSS, 2007. *Finanční situace rodin s dětmi v České republice* [online]. Národní centrum sociálních studií, o.p.s. Praha. 143 s. [cit. 2020-02-18]. Dostupné z:
<http://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/financni-situace-rodin-s-detmi-v-ceske-republice.pdf>
- NEŠPOR, K., 2011. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 4. vydání. Praha: Portál. 176 s. ISBN 978-80-7367-908-8.
- NOVÁK, T., 2012. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada. 144 s. ISBN 978-247-4110-9.
- OPLETALOVÁ, M., et al., 2019. *Náklady veřejných rozpočtů vyvolané bezdomovectvím a bytovou nouzí* [online]. Agentura pro sociální začleňování. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/naklady-verejnych-rozpocetu-vyvolane-bytovou-nouzi-a-bezdomovectvim-analyza/>
- Otevřená společnost, 2019. *Mapa kriminality* [online]. Otevřená společnost, o.p.s. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <https://www.mapakriminality.cz/>
- OUJEZDSKÁ, M., 2013. Současný stav neohrožuje ani tak rodiny jako samotnou existenci společnosti. *Sociální práce*. 13(3), 5-7. ISSN: 1213-6204.

PASIAN, M. S. et al., 2020. Child neglect any poverty: A Brazilian study. *Children and Youth Services Review*. 2020(108), 1-7, doi.org/10.1016/j.chilyouth.2019.104655.

RALEY, R. K., SWEENEY, M. M., 2020. Divorce, Repartnering, and Stepfamilies: A Decade in Review. *Journal of Marriage and Family*. 82(1), 81-99, doi.org/10.1111/jomf.12651.

RRA Vysočina, 2007. *Strategický plán rozvoje města Třešť (Dotazníkové šetření)* [online]. Regionální rozvojová agentura Vysočina, z.s.p.o. [cit. 2020-01-27]. Dostupné z: <https://www.trest.cz/strategicky-plan-rozvoje-mesta/os-1021>

Sdílení o.p.s., 2020. *Naše služby* [online]. Sdílení o.p.s. [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: <https://www.sdileni-telc.cz/cs/poskytujeme>

SOŠ a SOU Třešť, 2019. *Nabídka oborů* [online]. chybí [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: <http://www.sskola-trest.cz/>

Statistický lexikon obcí, 2013. [online]. ČSÚ. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/24336427/4116130552.pdf/71649708-ac35-4462-808e-fe02d7498875?version=1.0>

ŠIMÁK, M., 2013. Sociální pomoc. In: KAHOUN, V., et al. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2. vydání. Praha: Triton. 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0.

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

TOUŠEK, L., 2007. *Sociální vyloučení a prostorová segregace* [online]. AntropoWebzin. [cit. 2019-11-21]. ISSN: 1801-8807. Dostupné z: <https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/11025/15621/1/Tousek.pdf>

Třešť, 2012. *Z kroniky města* [online]. Město Třešť [cit. 2019-11-12]. Dostupné z: <https://www.trest.cz/z-kroniky-mesta/d-1151/p1=13958>

Třešť, 2020. *O městě* [online]. Město Třešť [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <https://www.trest.cz/>

Třešť, 2020. *Rozpočet města Třešť na rok 2020* [online]. Město Třešť [cit. 2020-04-18]. Dostupné z: <https://www.trest.cz/rozpocet-2020/ds-1298/archiv=0&p1=14265>

UNICEF, 2017. *A Familiar Face Violence in the lives of children and adolescents*. United Nations Children's Fund (UNICEF). 97 s. ISBN: 978-92-806-4919-2.

VÍCHOVÁ, V., KOBLOVSKÝ, P., 2014. Diagnostika a psychoterapie „nových“ závislostí. *Psychiatria pre prax*. 15(1), 4-7. ISSN: 1335-9584.

VÍŠEK, P., PRŮŠA, L., 2012. *Optimalizace sociálních služeb*. Praha: VÚPSV. 130 s. ISBN: 978-80-7416-099-8.

WHO/ÚZIS ČR, 2018. *Poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním psychoaktivních látek (F10-F19)* [online]. ÚZIS. [cit. 2019-11-23]. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/cz/mkn/F10-F19.html>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1266 – 1282. ISSN: 1211 – 1244.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), 2000. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 38, s. 1738 – 1764. ISSN: 1211 – 1244.

Zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností, 2002. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 114, s. 6630 – 6633. ISSN: 1211 – 1244.

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, 2011. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 115, s. 3970 – 3994. ISSN: 1211 – 1244.

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 111, s. 7662 – 7681.

ZŠ Třešť, 2019. *DDM* [online]. Základní škola Třešť [cit. 2019-11-11]. Dostupné z: <http://zs-trest.cz/>

8 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Mzdové náklady obce za sociálního pracovníka

Příloha č. 2: Náklady obce na provoz nízkoprahového zařízení pro děti a mládež

Příloha č. 1: Mzdové náklady obce za sociálního pracovníka

Náklady zaměstnavatele na jednoho sociálního pracovníka	
Hrubá mzda	24 300 Kč
Sociální pojištění (24,8 %)	6 026,4 Kč
Zdravotní pojištění (9 %)	2 187 Kč
Superhrubá mzda	32 600 Kč
Daň z příjmu (15 %)	4 890 Kč
Sleva na poplatníka	2 070 Kč
Daň	2 820 Kč
Sociální pojištění zaměstnance (6,5 %)	1 580 Kč
Zdravotní pojištění zaměstnance (4,5 %)	1 094 Kč
Čistá mzda zaměstnance	18 806 Kč

Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 2: Náklady obce na provoz nízkoprahového zařízení pro děti a mládež

Náklady za:	Položky	NZDM obce Třešť	Existující zařízení v obci (CPRSP)
Budova – režijní náklady	voda, plyn, elektrické energie	25 000 Kč/rok	-
Spotřební materiál	kancelářské vybavení, kreativní vybavení (pro přímou práci), hygienické	20 000 Kč/měsíc	-

	pomůcky, úklidové prostředky,		
Mzdové náklady	dva sociální pracovníci	48 600 Kč/měsíc	0 Kč (zaměstnanci CPRSP v Brně)
PR náklady	akce pro veřejnost, občerstvení, PR předměty,	3 000 Kč/měsíc	-
Vybavení (počáteční jednorázové náklady)	nábytek, elektronika, lednice, zabezpečení budovy, nezbytné úpravy prostor	300 000 Kč	-
celkem		884 000 Kč/rok + 300 000 Kč (počáteční náklady)	366 000 Kč/rok

Zdroj: Vlastní výzkum

Použitá data: Třešť (2020)

Do přílohy č. 2 jsou zahrnuty potencionální náklady na provoz nízkoprahového zařízení pro děti na mládež, které by své služby poskytovalo v budově, která patří obci. Z tohoto důvodu není do nákladů zahrnuto nájemné a pracovní pozice uklízečky a údržbáře.

Pro porovnání je uveden rozpočet Centra pro rodinu a sociální péči pro rok 2020 sídlící ve stejné budově, kterou jsem použila pro zřízení nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. Nejsou známy přesné položky rozpočtu obce pro Centrum pro rodinu a sociální péči, což je důvodem, proč nejsou jednotlivé položky v následující tabulce vypsány (Třešť, 2020). Dobrovolníkům, praktikantům a stážistům nenáleží mzda ani žádná odměna, tudíž nejsou zahrnuti do mzdových nákladů.